

Økonomiplan med handlingsprogram 2017 - 2020

Årsbudsjett 2017

SONGDALEN
KOMMUNE

Vedtatt av kommunestyret 14.12.2016 sak 67/16

Innhold	Side
Forord	4
Kommunestyrets vedtak	5
DEL I – Økonomiske betraktninger	8
Sentrale utviklingstrekk	9
• Befolkningsutvikling med prognoser	9
• Historisk befolkningsutvikling i ulike deler av kommunen	9
• Folkemengde	9
• Befolkningsfremskrivning	10
• Boligbygging	10
Generelle kommentarer til økonomien	11
• Konjunkturtendensene for Norge og utlandet	11
• Rentenivåer	11
• Kommuneøkonomien - statsbudsjettet	11
• Lokalt	11
• Befolkningsvekst	12
• Befolkningsdata	12
• Hvordan påvirkes kommunens utg. av den demografiske utv.	12
• Netto driftsresultat	13
• Lånegjeld	14
• Fond	14
• Kommunens pensjonsforbindelser	15
Driftsbudsjett	15
• Forutsetninger	16
• Nærmere om rammetilskuddet	16
• Eiendomsskatt	17
• Generelle statstilskudd	17
• Kompensasjonstilskudd omsorgsboliger og sykehjem	17
• Investeringer i skolebygg – kompensasjon for renter	17
• R-97 – kompensasjon renter og avdrag	17
• Integreringstilskudd	17
• Kapitalutgifter	18
• Renteutgifter	18
• Avdrag på lån	18
• Kapitalinntekter	19
• Renteinntekter av bankinnskudd og i pengemarkedet	19
• Renter og kursutvikling for obligasjoner og aksjefond	19
• Bufferfond	19
• Utbytte Agder Energi	20
• Utbytte Avfall Sør	20
• Finansielle måltall	20
• Oppsummering finans	21
Vedtatt driftsbudsjett 2017-2020	22
Vedtatt investeringsplan i perioden 2017-2020	23
Finansiering av prosjektene	25

Innhold	Side
DEL II – Overordnede målsettinger for Songdalen kommune	26
Kommunen som samfunnsutvikler	27
• Kommuneplanens handlingsdel	27
• Samarbeidsavtale med Vest-Agder fylkeskommune	27
• Kommuneplanlegging	28
• Befolkningsutvikling	28
• Sentrums- og næringsutvikling	29
• Boligbygging	30
• Samferdsel	30
• Samfunnssikkerhet og beredskap	32
• Regionutvikling og interkommunalt samarbeid	32
Kommunen som tjenesteleverandør	33
• Folkehelsearbeid	33
• Samarbeid om lokale kriminalitetsforebyggende tiltak	33
• Systemkoordinator Individuell plan	34
Kommunen som organisasjon og arbeidsgiverrollen	36
• Organisasjonsutvikling	36
• Arbeidsgiverfunksjonen	36
• Likebehandling og likestilling	37
• Helse, miljø og sikkerhet	38
• Økonomisk styring og kontroll	39
DEL III – Tjenesteenhetenes handlingsprogram	41
Barnehagene	42
Skoleenhetene	46
Kultur og inkludering	51
Nav	57
Helse og omsorg	59
Enhet for livsmestring	63
Teknisk	66
Kommunikasjon og service	72
Rådmannens stab	76
Barnevern	78
Politisk styring og kontrollorgan	79
Kirkelig fellesråd	80
Fellesområdene	81
Tilleggsbevilgning	82
DEL IV – Årsbudsjett 2017	83
Budsjettskjema driftsbudsjett	84
Budsjettskjema investeringsbudsjett	86

Samarbeidsorientert og fortsatt stramt

Forsiden av økonomiplandokumentet viser et flott bilde av syv stolte og gode representanter for kommunens læringer. Foran fra venstre ser du Adrian Hageland, Susanne Nilsen Mørch og Steffen Ernst, og bak fra venstre Fortuna Semere, Lise Grønnerø, Mona Skisland og Hege Finsådal Drange. Satsing på læringer er en god investering for fremtiden.

I informasjonsavisen om K1 alternativet, Songdalen fortsetter som selvstendig kommune, uttrykte ordføreren; *«Valg av kommunestruktur er en sammensatt og komplisert problemstilling der fakta, uavklarte forhold, ideologi og følelser skal vurderes helhetlig på kort og lang sikt. En verdig avslutning av den langvarige prosessen som har vært vil tjene oss alle når vi etter den 22. juni med full tyngde og entusiasme, uansett struktur, skal drive og utvikle kommunen til beste for innbyggere og næringsliv.»* Kommunestyremøtet den 31. august avsluttet kommunereformprosessen. Songdalen fortsetter som selvstendig kommune inntil Stortinget eventuelt vedtar noe annet.

Den viktigste ambisjonen med økonomiplan 2017-20 er å sikre fremtidig økonomisk handlefrihet slik at innbyggerne skal oppleve trygghet for nødvendige tjenester med god kvalitet. Utgangspunktet er godt. Songdalen kommune er i god driv, med dyktige ansatte og tillitsvalgte som har fokus på kontinuerlig forbedring. Økonomien er under kontroll og tjenestene gode. Tilbakemeldinger tyder på at innbyggerne er fornøyd. Innen områder som brann- og redning, avfallshåndtering, barnevern, legevakt, pp-tjeneste, IKT mm samarbeider Songdalen med nabokommuner for å levere gode tjenester, noe som vil bli vurdert på nye områder når formålstjenlig. Interkommunalt samarbeid vil, som før, være en prioritert strategi så fremt nye løsninger er til beste for kommunens innbyggere.

Rådmannens budsjettforslag for 2017 inneholder ikke forslag om reduksjon av enhetenes driftsrammer. På noen områder foreslås økning. Det er positivt i en tid med økt arbeidsledighet og dermed mer usikre framtidsutsikter. Grunnskolens tilstandsrapport for skoleåret 2015-16 viser med tydelighet det omfattende og viktige arbeidet som utføres i skolen. Kommunens visjon er at alle barn skal oppleve å lykkes hver dag. Skolens driftsramme økes noe for å styrke innsatsen på prioriterte områder. Innen helse og omsorgssektoren har en kartlegging avdekket behov for endringer. Det omfatter også vårt utviklingssenter, som endrer driftsform neste år. Rådmannen foreslår at det settes av midler for å gjennomføre tilpasninger, blant annet i tråd med anbefalinger fra revisjonen. Et økende antall innbyggere strever med hverdagen. Kommunens innsats bør derfor trappes opp. Rådmannen foreslår økte rammer for ressurskrevende brukere, introduksjonsprogrammet for flyktninger, økonomisk sosialhjelp og kvalifisering til arbeid. I tillegg foreslås økning av rammen for læringer. Asylmottaket på Birkelid ble avvirket i sommer. Det innebærer at rammer til Birkelid læringssenter og innen flyktninghelsetjenesten nedskaleres trinnvis, noe som er krevende for våre enheter.

Nye investeringer holdes på et minimumsnivå for å redusere behov for økt låneopptak. Hensyn til helse, miljø og sikkerhet prioriteres. Bygningsmessig oppgradering av kommunens barnehager over flere år avsluttes i løpet av 2017. Prosjekt ny skole Vollan er utsatt ett år i samsvar med vedtak i kommunestyret.

Økning av eiendomsskatten er ikke vurdert. Rådmannens forslag til budsjett for 2017 ender opp med et driftsresultat som erfaringsmessig forutsetter stramt budsjettdisiplin og nøktern drift innen alle tjenesteenheter neste år.

Nodeland 09.11.2016

Kjell A Kristiansen
Rådmann

Kommunestyrets vedtak 14.12.2016 sak 67/16

- A. Økonomiplanen og handlingsprogrammet for 2017-2020 vedtas iht. budsjettdokumentet med følgende endringer:

Budsjettreguleringer i forhold til rådmannens budsjettforslag:

Alle tall i hele kr. 1000

	Tema	Konsekvens budsjettet 2017	Konsekvens budsjettet 2018	Konsekvens investerings- Budsjettet 2017	Konsekvens investerings- budsjett 2018
1	Justering for deflator Kirkelig fellesråd	80	80		
2	Kartlegging barnefattigdom, kjøp av utredning	100			
3	Forlenge prosjektstillingen til sexologen for skoleåret 2017/2018 (kostnad 120 pr. år)	120	120		
4	Innkjøp vaskemaskin Nodelandshallen			165	
5	Finsland idrettspark, netto ramme fastsettes til 2500. Det vil si at ramme 2870 for 2017 og 4613 for 2018 fjernes.			-2870	-4613 2500
6	Høgåsen-prosjektet (666) trekkes i sin helhet ut fordi Sandripheia-prosjektet (376) kommer inn. Da mister vi også tippemidler (300)			- 666 376 300	
7	I investeringsbudsjettet ble det lagt opp til en oppfinansiering av lastebil med 191 men ved en feil falt selve grunnfinansieringen på 459 ut.			459	
8	Forprosjekt Kolekniben fremskyndes fra 2018 til 2017.			526	-526
	Sum budsjettjusteringer	300	200	-1710	-2639

Egne beregninger knyttet til endringer i eiendomsskatten, estimeres årlig inntektsøkning	-5 300	-5 300
--	--------	--------

Låneopptak, tilskudd (tippemidler) og driftsrammer i rådmannens budsjettforslag må justeres i tråd med dette.

Konsekvensene for investerings- og driftsbudsjettet 2018 er ikke bindende, men med dette legges det sterke føringer.

- B. Økonomiplanens drifts- og investeringsramme skal legges til grunn ved den kommunale planleggingen.
- C. Årsbudsjettet for 2017 vedtas slik det fremkommer i forslaget til økonomiplanen.
- D. Årsbudsjettets nettoramme er bindende.
- E. Songdalen kommune skal benytte de nasjonale tilskuddssatser for overføring av tilskudd til de private familiebarnehagene.
- F. Det må i årsbudsjettet for 2017 ikke gjøres vesentlige endringer uten at økonomiplanen for 2017-2020 tas opp til ny behandling.
- G. Bevilgninger gitt til formål ut over det vedtatte årsbudsjettet må ikke gis uten at det samtidig fattes vedtak om hvordan utgiftene skal dekkes på årets budsjett.
- H. Kommunestyrets tilleggsbevilgning kan bare brukes til å styrke et formål som er opprettet. De kan ikke brukes til å opprette eller påføre kommunen en varig økt utgift.
- I. Gebyrheftet (vedlegg til denne saken) vedtas som foreslått for 2017, dersom de ikke er fremmet som egne saker og vedtatt av kommunestyret.
 - a. Praktisk bistand i hjemmet (hjemmehjelp) skal betales etter satser regulert etter grunnbeløpet i folketrygden. Satsene reguleres 1. mai hvert år.
- J. Kommunens satser for økonomisk stønad til livsopphold skal til enhver tid følge statens veiledende satser.
- K. Ved utskriving av skatt på inntekt og formue brukes de maksimale satsene som Stortinget vedtar.
- L. I medhold av eiendomsskatteloven §§2, 3 og 10 skal følgende utskrivingsalternativ benyttes for skatteåret 2017:
 - 1. Gjelder alle faste eiendommer i kommunen
 - 2. Eiendomsskattesatsen for boliger er 3 ‰
 - 3. Eiendomsskattesatsen for næring, tomt, verk og bruk er 4 ‰
 - 4. For boligdelen av eiendommer (herunder fritidseiendommer) som ikke benyttes til næringsvirksomhet gjelder et bunnfradrag på kr. 300.000 av takstverdi
 - 5. I medhold av eiendomsskatteloven § 7 b) fritas bygning som har historisk verdi for eiendomsskatt
 - 6. Eiendomsskatten skal betales i fire terminer i skatteåret.
- M. Kommunestyret samtykker i at det tas opp investerings- og startlån i samsvar med budsjettdokumentet og formannskapetets endringsforslag, med inntil kr. 33.853.000 i 2017. Nye investeringslån avdras over 30 år.
- N. Eventuelle salg av faste eiendommer skal som hovedregel gå til nedbetaling av lån, dersom ikke de frigitte midlene ved salg er besluttet brukt til finansiering av nye eiendommer.
- O. En bevilgning til et forprosjekt ses i sammenheng med bevilgningen til samme hovedprosjektet slik at gjenstående midler/eventuelle overskridelser skal tilføres eller dekkes innenfor bevilgningen til hovedprosjektet.
- P. Kommunestyret samtykker i at statlige tilskudd til kjøp og oppføring av boliger for vanskeligstilte, avsettes på bundet investeringsfond til samme formål dersom tilskuddet utgjør mer enn det som ligger som finansiering av prosjektet.
- Q. Skulle Stortingets budsjettvedtak gi økte frie inntekter avsettes dette på disposisjonsfondet. Eventuelle endringer i øremerkede tilskudd går til tilsvarende endringer i aktiviteten på vedkommende formål.
- R. Dersom Stortinget i budsjettvedtaket for 2017 vedtar avsetning til tiltak innenfor bygg- og anleggsvirksomhet, skal disse midlene brukes til trafikksikkerhetstiltak og veivedlikehold.

- S. Økning av tilskudd skal budsjettreguleres ihht. kommunens økonomireglement.
- T. Etter anmodning fra IMDI grunnet nedjustert bosettingsbehov, reduserer Songdalen kommune sitt bosettingsvedtak fra 45 personer til 30 personer i 2017. Tallene er ikke inkludert familiegjenforeninger.
- U. Den %-vise økningen som fremkommer ved økning av eiendomsskatten planlegges avsatt på fond til å finansiere nytt skoleanlegg i nedre del av kommunen.
- V. Kommunestyret forutsetter at prosjektet til Finsland idrettspark må sikre at følgende forhold blir avklart:
 - Finansieringsplan, hvor også idrettslagets egeninnsats fremkommer
 - Hvem som skal defineres som byggherre/ansvarlig for prosjektet
 - Prosjektplan og byggeledelseDet forutsettes at kultur- og utviklingskomiteen har funksjon som styringsgruppe for prosjektet.
- W. Kommunestyrets vedtak om å opprette klimaregnskap følges opp gjennom samarbeidet i Knutepunkt Sørlandet. Rådmannen avlegger statusrapport til kultur- og utviklingskomiteen våren 2017, der det også redegjøres for ressursbehov for det videre arbeidet. Rådmannen bes være oppmerksom på muligheter for statlige klimasatsingsmidler samt vurdere bruk av kommunes hjemmeside for synliggjøring av ENØK- og andre miljørettede støtteordninger.

DEL I

Økonomiske betraktninger

Sentrale utviklingstrekk

Befolkningsutvikling med prognoser

Folketallsutviklingen og ikke minst aldersfordelingen er viktig når man skal planlegge utvikling av kommunens tjenestetilbud. De ulike aldersgruppene i befolkningen har ulike krav og forventninger til de forskjellige kommunale tjenester og tilbud. Kommunen må planlegge at det er tilstrekkelig antall barnehageplasser, tilpasset skoletilbud, kulturtilbud, omsorgstjenester osv. Overføringene som kommunene får gjennom rammetilskuddet tar hensyn til at noen kommuner må tilrettelegge eller utvide tilbudene. I andre tilfeller så reduseres rammetilskuddet som følge av at aldersgrupper som krever et tilbud er blitt mindre (for eksempel antall barn i grunnskolen).

Historisk befolkningsutvikling i ulike deler av kommunen

Pr. 31.12 hvert år	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
FINSLAND	937	933	955	977	1005	994	942
STOKKELAND OG GJERVOLDSTAD	391	395	398	398	399	385	451
HORTEMO	741	759	767	786	780	793	813
NODELAND, NODELANDSHEIA, KULIA	2613	2656	2753	2791	2815	2894	2907
BRENNÅSEN, BIRKELID, VOLLEBERG	1258	1256	1292	1333	1304	1288	1306
	5940	5999	6165	6285	6303	6354	6419

Tendensen er tydelig. Det er noe reduksjon i Finsland og så er det en tydelig befolkningsvekst lenger syd i kommunen.

Folkemengde 1. januar hvert år

	Folkemengde	Levende		Fødsels		Netto		
		fødte	Døde	overskudd	Innflyttinger	Utflyttinger	innflytting	Folketilvekst
2005	5556	45	49	-4	402	334	68	65
2006	5621	93	48	45	418	421	-3	43
2007	5664	65	28	37	394	365	29	64
2008	5728	59	36	23	399	347	52	76
2009	5804	97	39	58	473	394	79	136
2010	5940	82	38	44	442	428	14	59
2011	5999	91	38	53	472	359	113	166
2012	6165	78	38	40	524	448	76	120
2013	6285	92	42	50	422	458	-36	18
2014	6303	79	38	41	491	481	10	51
2015	6354	63	37	26	446	406	40	65
2016	6419							

Tabellen ovenfor viser at befolkningsveksten skyldes fødselsoverskudd i kommunen, i kombinasjon med netto innflytting. Spesielt er det en markert vekst knyttet til innvandring. Dette gjelder både arbeidsinnvandring og bosetting av flyktninger. Dette er mer markert i Songdalen kommune enn i våre nabokommuner.

Befolkningsfremskriving

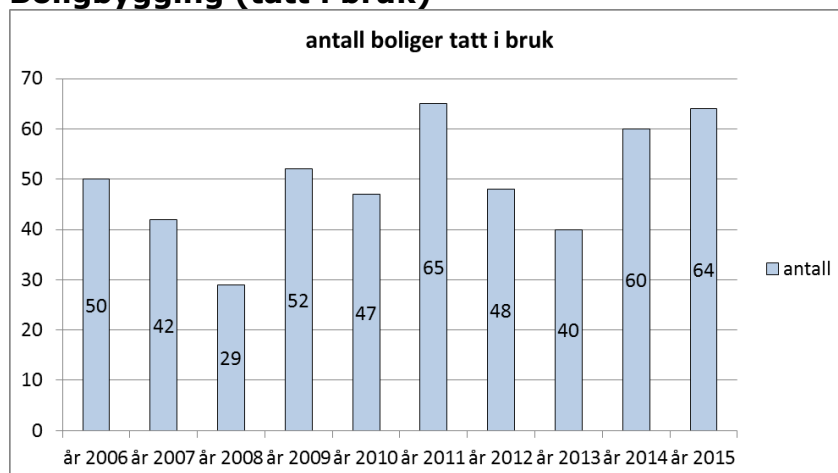
I alle prognoser i økonomiplan 2017-2020 har vi brukt SSB sin modell med alternativ MMM som står for middels nasjonal vekst med middels fruktbarhet, middels levealder, middels innenlandsk flytting og middels innvandring. Dette er noe nedjustering av vekstanslagene i forhold til det vi har brukt tidligere. Knutepunkt Sørlandet bruker også det samme modell-alternativet, og dette kan synes fornuftig, basert på utviklingen de siste par årene. Tidligere økonomiplaner har vært basert på mer ekspansive modeller. Dette har dermed indikert større kommende utfordringer for vårt tjenestetilbud. Uansett modellvalg, vil prognosetallene være svært usikre, ikke minst fordi de ikke har i seg spesielle utviklingstrekk, for eksempel etablering av store boligområder eller hvor mange arbeidsinnvandrere vi får de kommende år.

Folketall pr. 01.01 hvert år	2016	2017	2018	2019	2020	2021
0-5 år	516	516	515	522	524	527
6-15 år	899	921	928	944	953	972
16-19 år	357	342	342	348	356	355
20-66 år	3847	3930	4013	4063	4107	4143
67 år eller eldre	800	826	835	870	897	933
sum folketall	6419	6535	6633	6747	6837	6930

Dersom vi bygger på denne prognosen og legger til grunn at de premisene som ligger i SSB's modellberegninger er korrekte, så vil utviklingen fremover endres noe i forhold til den tendensen vi har sett de siste årene. Den mest markerte tendensen som vises er utviklingen av antall eldre. Barnetallet i skolepliktig alder ser også ut til å øke noe i løpet av de neste 4 årene.

Den mest usikre faktoren lokalt antas å være inn- og utflytting av kommunen. Dette vil styres av en rekke forhold som kommunen selv i varierende grad kan påvirke, blant annet boligbygging/tilrettelegging av nye boligområder i kommunen, antall arbeidsinnvandrere som bosetter seg, antall flyktninger som blir bosatt og generell interesse for bosetting i kommunen. Det synes likevel å være noen relativt åpenbare tendenser i utviklingen; i tråd med den generelle utviklingen i store deler av landet stiger antallet eldre innbyggere markert fremover.

Boligbygging (tatt i bruk)

Diagrammet ovenfor er utarbeidet basert på meldinger inn til teknisk enhet i kommunen.

Generelle kommentarer til økonomien

Konjunkturtendensene for Norge og utlandet

Produksjonsveksten i norsk økonomi har vært moderat det siste året, og arbeidsledigheten har vært særlig høy her på Sørlandet. Det er likevel tegn som tyder på at vi gjennom 2016 har nådd et bunnivå, og at trenden har snudd. Noen indikatorer begynner å peke i en mer positiv retning. Gjennom året har det likevel skjedd en betydelig nedskalering av kapasitet innenfor oljeindustri. Her har trenden fra 2015 dessverre bare fortsatt gjennom hele 2016. Dette har vært særlig tydelig på Sørlandet, og har også rammet lokale bedrifter i Songdalen.

Oljeprisen falt betydelig høsten 2014, og et foreløpig bunn-nivå ble nådd i januar 2015. Gjennom 2016 har oljeprisen beveget seg rundt USD 50 pr. fat. Prisen på olje er som kjent en av de sentrale faktorer som påvirker mye i forhold til norsk økonomi. I skrivende stund ser vi i valutamarkedet en sterkere NOK i forhold til både EUR og USD. Dette er viktige faktorer for hvordan den økonomiske utviklingen i Norge vil bli fremover.

Prisveksten har gjennom 2016 vært noe høyere enn forventet. Dette er et av de mange tegn som kan tyde på en gradvis bedring av økonomien. Slike endringer er viktige momenter når Norges Bank gjør sine vurderinger og analyser. Noen økonomiske analyser tyder på at «bunnen er nådd». I dette ligger en antydning at det nå kan ventes noe mer økonomiske oppgangstider.

Rentenivåer

Pengemarkedsrentene er svært lave, den norske 3mnd renten (NIBOR) er i skrivende stund omkring 1,1 %. Dette er historisk lavt nivå, og i noen land opererer man med negativ rente. Alle tegn tyder på at dette lave rentenivået vil holde seg i lang tid fremover. Norges Bank har satt ned styringsrenten til 0,5 % og forventer et lavt rentenivå fremover, men antyder en svak oppjustering av rentene mot slutten av 2018. Rentebanen er nå slakere enn tidligere. Det betyr altså at det ikke er forventninger om store rentehopp, men mer moderate justeringer.

Kommuneøkonomien - statsbudsjettet

I forbindelse med Statsbudsjettet for 2017 er det verd å merke seg at:

- inntektssystemet er lagt om med virkning fra 2017, slik det tidligere er varslet
- veksten i de frie inntektene for kommunene i Vest-Agder anslås til 2,9 %
- veksten i de frie inntektene for Songdalen er anslått til 2,8 %
- Songdalen mottar kr. 1.450.000 i skjønnsmidler fra Fylkesmannen. Dette er en økning på 200.000 i forhold til 2015.

Lokalt

Når vi fordeler midler ut på enhetene, vil det være behov for å tilføre midler til noen enheter på grunn av flere brukere eller økt satsning, mens for andre enheter vil det kunne bli reduksjon i rammen fordi antall brukere går ned. Veksten i folketallet har de siste årene vært svært variabelt. Det er derfor ekstra viktig å følge opp den demografiske utviklingen. Vi må sikre oss at vi har tilstrekkelige rammer der det er størst behov. Det er meldt inn store investeringsbehov og ønsker som det er helt nødvendig å prioritere blant. Samtidig som vi prøver å begrense nye låneopptak, har det vært mulig for rådmannen å innstille noen nye prosjekter.

Rådmannens forslag til økonomiplan inneholder krevende grep for å tilpasse driften til de forventede inntekter. I økonomiplanen for 2017-2020 er det lagt opp til ett års utsettelse av bygging av ny skole på Vollan. Det er viktig at alternativene blir utredet i det kommende året, slik at dette er klart når ny økonomiplan for 2018-2021 skal vedtas høsten 2017.

Det har heller ikke vært mulig på kort sikt å ha et netto driftsresultat på 1,75 % som kunne sikre en oppbygging av bufferfond og en inflasjonsjustering av innskutt kapital slik kommunestyret har vedtatt i finansreglementet.

Demografiske forhold/utvikling i Songdalen/Knutepunkt Sørlandet

Befolkningsvekst

	2011-2012	2012-2013	2013-2014	2014-2015	2011-2015
0926 Lillesand	1,6 %	0,7 %	2,3 %	2,3 %	7,1 %
0928 Birkenes	2,2 %	1,2 %	0,8 %	2,2 %	6,6 %
0935 Iveland	-1,2 %	2,4 %	0,1 %	0,2 %	1,5 %
1001 Kristiansand	1,5 %	1,8 %	1,7 %	1,1 %	6,3 %
1014 Vennesla	1,3 %	1,7 %	0,8 %	1,5 %	5,3 %
1017 Songdalen	1,9 %	0,3 %	0,8 %	1,0 %	4,1 %
1018 Søgne	1,0 %	0,4 %	1,9 %	0,4 %	3,7 %

Lillesand har størst vekst fra 2014-2015 med 2,3 %, og også i perioden fra 2011 til 2015 med 7,1 %. Som det fremgår har veksten i Songdalen variert stort fra år til år, og samlet vekst er noe under det ønskelige. For regionen er det helt klart veldig positivt at Kristiansand har såpass høy vekst som 6,6 %.

Befolkningsdata pr. 31.12.2015

	2011	2012	2013	2014	2015
0926 Lillesand	9 878	10 032	10 106	10 340	10 577
0928 Birkenes	4 828	4 936	4 993	5 035	5 147
0935 Iveland	1 298	1 283	1 314	1 315	1 317
1001 Kristiansand	83 243	84 476	85 983	87 446	88 447
1014 Vennesla	13 583	13 756	13 986	14 095	14 308
1017 Songdalen	6 165	6 285	6 303	6 354	6 419
1018 Søgne	10 855	10 960	11 005	11 217	11 260

Hvordan påvirkes kommunens utgifter av den demografiske utviklingen?

Innbyggertallsutvikling og alderssammensetning har stor betydning for nivået på de statlige overføringene. Meningen er at rammetilskuddet skal reflektere at de ulike aldersgruppene ikke koster kommunekassen det samme. Yrkesaktive mennesker klarer seg i hovedsak selv, mens de yngste har behov for barnehage og skoleplass. De eldste innbyggerne kan gi kommunene kostnader på helse og omsorgstjenestene.

Befolkningsdata er også svært viktig faktor knyttet til beregninger av ulike finansielle nøkkeltall.

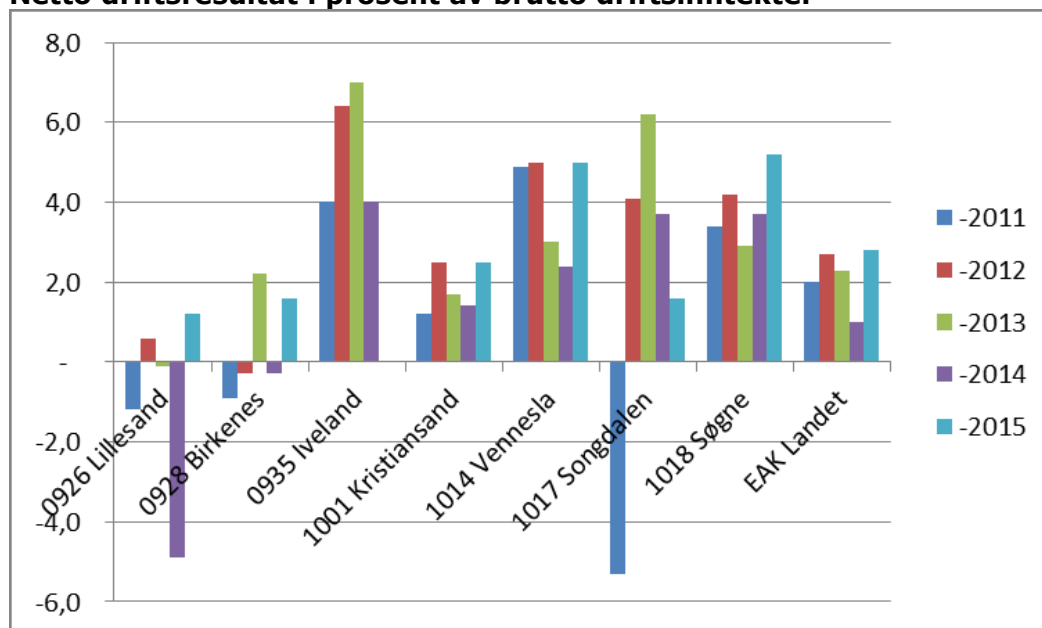
Netto driftsresultat

MÅL

1. Det er et uttalt mål å budsjettere med et årlig netto driftsresultat > 1,75 %.

Som det fremgår av figuren nedenfor (utarbeidet av Knutepunkt Sørlandet) ligger landsgjennomsnittet de siste årene omkring 2 %. Basert på denne oversikten er Songdalen kommune blant de kommunene som har de største variasjonene. Det er derfor viktig å ha et stort disposisjonsfond for å kunne tåle slike svingninger.

Netto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter

Netto driftsresultat beregnes ut fra brutto driftsresultat, men tar i tillegg hensyn til resultat av eksterne finansieringstransaksjoner, dvs. netto renter, netto avdrag samt kommunale utlån, utbytte og eieruttak, og er i tillegg korrigert for avskrivninger slik at disse ikke gir resultateffekt. Netto driftsresultat kan enten brukes til finansiering av investeringer eller avsettes til senere bruk (fond). Dårlige driftsresultater har vært mulig å finansiere med tidligere avsatte midler til disposisjonsfond.

Lånegjeld

MÅL

1. Begrense nye låneopptak slik at ikke det økonomiske handlingsrommet forverres.

Alle tall i hele kr. 1.000

	År 2016	År 2017	År 2018	År 2019	År 2020
Lånegjeld 1. januar	451 500	478 401	495 186	510 821	561 708
Nye lån	46 318	35 563	39 026	75 792	51 444
Avdrag	19 417	18 778	23 391	24 905	27 025
Lånegjeld 31. desember	478 401	495 186	510 821	561 708	586 127

Oversikten inkluderer ikke Startlån

Denne oversikten bygger på tidligere vedtatte investeringer, forslag til nye investeringer, og foreslått avdrags-struktur. Noen av investeringene vil utløse tilskudd som er vanskelig å beregne i forkant. Oversikten må derfor i stor grad betraktes som en indikasjon på en utvikling. Dersom utbetaling av tilskudd til prosjekter blir forsinket, eller kommer først til utbetaling ved prosjektslutt, kan dette enten finansieres ved bruk av ledig likviditet eller ved nye låneopptak. Slike eventuelle låneopptak vil fremmes som egne saker for politisk beslutning.

Tabellen ovenfor inneholder også lån og avdrag for finansiering av VAR-investeringer. Avdrag (avskrivninger) på VAR-investeringene dekkes gjennom gebyrinntektene og belaster derfor ikke virksomheten for øvrig.

Rådmannen har i sitt forslag til investeringsbudsjett i stor grad forholdt seg til politiske signaler om en begrenset økning av lånegjelda fremover. Samtidig er det slik at fullfinansieringen av ny grunnskole i handlingsplanperioden er noe det har vært en bred politisk enighet om å prioritere. Når dette prosjektet har blitt utsatt, påvirker dette de finansielle nøkkeltallene. I våre økonomiske prognoser er det i første omgang tatt høyde for at prosjektet forskyves med 1 år.

Sammenligner vi lånebelastningen i Songdalen mot de andre kommunene i Knutepunkt Sørlandet så var situasjonen pr. 31.12.2015 slik:

Netto gjeld pr. innbygger (tall fra KOSTRA-statistikk, SSB)

1000 kr	2014	2015	økning	i %
Songdalen	67 898	70 939	3 041	4,5 %
Søgne	44 632	46 469	1 837	4,1 %
Lillesand	101 994	102 855	861	0,8 %
Birkenes	76 972	77 766	794	1,0 %
Vennesla	42 098	46 888	4 790	11,4 %
Kristiansand	85 161	85 244	83	0,1 %
KOSTRA gruppe 10	46 572	50 332	3 760	8,1 %
Vest-Agder, gjennomsnitt	70 445	72 388	1 943	2,8 %

Fond

MÅL

1. Opparbeide fond i en størrelsesorden som sikrer realverdien av kraftfondet og som gjør kommunen i stand til å tåle et tap i finansmarkedet tilsvarende det som beregnes i de årlige stresstestene.

Det er utfordrende å gi en eksakt prognose på den fremtidige utviklingen av disposisjonsfondet. Fondet utgjorde pr. 31.12.2015 ca. 56 mill. kroner, inkl. avsetninger til kraftfondet. I økonomiplanperioden er det lagt opp til positive driftsresultater hvert år. Disposisjonsfondet vil da kunne ha en positiv utvikling, avhengig av politiske vedtak om bruk av eventuelle overskudd.

Den positive fondsbalansen som Songdalen kommune har opparbeidet seg over tid skyldes i stor grad de midlene kommunen fikk tilført i forbindelse med salg av aksjer i Agder energi. Midlene ble i all hovedsak plassert i obligasjonsfond og aksjefond som samlet sett har gitt en avkastning vesentlig bedre enn dersom vi hadde pengene i vanlige bankinnskudd. De midlene vi har til forvaltning fremkommer på aktivasiden i kommunens balanse. Kommunestyrets vedtak gjort i sak 052/12 om å justere kapitalen til forvaltning med inflasjonsveksten er ikke innfridd i 2015 og 2016.

Kommunens pensjonsforbindelser

Vi har som kjent to pensjonsleverandører. Dette er Statens Pensjonskasse for lærerne og KLP for de øvrige ansatte. Det er flere særavtaler som inngår i KLP-ordningen. Med et generelt lavt rentenivå, er det krevende for pensjonsselskapene å skaffe meravkastning på de midlene de forvalter for kundene. Resultatet kan dermed bli at det er behov for å øke kommunens avsetninger til premie. Beregninger som gjøres på de ulike ordningene, blant annet i form av premieavvik og overskudd på forvaltning er svært kompliserte og representerer samtidig uforutsigbare pensjonskostnader for kommunen. For rådmannen er det et mål at vi i større grad fremover skal benytte overskudd på ordningene og premiefondet for å balansere pensjonskostnadene.

Kommunesektorens fremtidige pensjonsforpliktelser regnes å være meget høye i forhold til dagens belastninger. Det vil da være viktig at kommunene tar høyde for de økte kostnadene vi står overfor.

Driftsbudsjettet

Forutsetninger

All framskrivning av inntekter og utgifter i 4-årsperioden er gjort i 2017-priser.

Med bakgrunn i Statsbudsjettet legges det til grunn følgende forutsetninger:

- **Deflator: 2,5 %.** Deflatoren består av en vektet beregning av pris- og lønnvekst fra 2016 til 2017.
- **Rentenivå nye lån:** Basert på signaler fra markedet (Kommunalbanken, Gabler og Norges Bank) har vi lagt til grunn en flytende rente på nye låneopptak til 1,7 %.
- **Vår nåværende låneportefølje** har en gjennomsnittsrente på 2,2 %.

Vi har lagt til grunn den strategiske vektingen som fremkommer i finansreglementet, som innebærer at ca. 50 % av våre lån skal være fastrentelån på skalaen 1 – 5 år. Det lave rentenivået innebærer en stor fordel for kommuner med høy lånegjeld, men representerer samtidig en betydelig risiko ved renteoppgang. Kommunen har bevisst prøvd å begrense denne risikoen ved å binde ca. 50 % av våre lån i fastrenteavtaler. Rådmannen følger tett opp de finansielle nøkkeltallene som følger av Finansreglementet.

Nærmere om skatt og rammetilskuddet

Alle tall i hele kr. 1.000

	År 2016	År 2017	År 2018	År 2019	År 2020
Skatter	-126 297	-132 000	-132 600	-133 400	-134 200
Rammetilskudd	-200 493	-209 700	-213 400	-216 400	-219 300
Sum frie inntekter	-326 790	-341 700	-346 000	-349 800	-353 500

Dette er basert på beregninger av Solberg-regjeringens forslag til statsbudsjett for 2017.

Rammetilskuddet er et av de viktigste instrumentene for statens økonomiske styring av kommunesektoren, ved at øremerkede tilskudd innlemmes, skatteinntekter utjevnes ved kompensasjon/trekk i tilskuddet samtidig som Stortinget fastsetter de endelige innbygger- og skjønnstilskudd. For alle kommunene er det dermed helt sentralt å gjøre noen gode anslag på forventet utvikling i folketall, siden dette er en vesentlig komponent i beregning av rammetilskuddet.

Oversikten over viser antatt utvikling fra 2017 til 2020 med de usikre forutsetninger rådmannen har basert seg på for perioden. Det er lagt til grunn en vekst i de frie inntektene fremover på ca. 1 % hvert år i perioden. Forutsetningene om skatteutviklingen i Songdalen i forhold til utviklingen i kommunene samlet er høyst usikker. Det har i hele 2016 vært svakere skatteinngang i Songdalen enn hos de fleste kommunene på Agder. En vesentlig faktor her antas å være stigende tall for arbeidsledighet i kommunen. Skatt og rammetilskudd må ses i en sammenheng. Prognosene for disse inntektene er usikre.

Eiendomsskatt

Eiendomsskatt ble innført med virkning fra år 2009 og utskrives med hjemmel i "Lov om eiendomsskatt til kommunene". Det er kommunestyret som avgjør om det skal skrives ut eiendomsskatt. Gjeldende skattesatser er 2 promille for boliger og 3 promille for verk og bruk. Rådmannen har ikke sett det hensiktsmessig å foreslå økt eiendomsskatt i budsjettet for 2017, men dette kan bli aktuelt senere i økonomiplanperioden.

Generelle statstilskudd

Alle tall i hele kr. 1.000

	År 2016	År 2017	År 2018	År 2019	År 2020
Kompensasjonstilskudd sykehjem/omsorgsboliger	-1 707	-1 427	-1 420	-1 413	-1 397
Rentekompensasjon skole- og svømmeanlegg	-555	-403	-384	-365	-346
Rentekompensasjon kirkebygg	-50	-38	-37	-36	-33
Investeringskompensasjon reform '97	-361	-208	0	0	0
Integreringstilskudd flyktninger	-24 700	-28 300	-27 200	-27 200	-27 200
Vertskommunetilskudd	-1 232	-300	0	0	0
Sum frie inntekter	-28 605	-30 676	-29 041	-29 014	-28 976

Kompensasjonstilskudd omsorgsboliger og sykehjem

I forbindelse med eldresatsingen ble det innført en delvis kompensasjon til kommunene for rente- og avdragsutgifter som kommunene hadde i forbindelse med bygging av boliger og sykehjemsplasser. Beregningsgrunnlaget er basert på serielån med 30 års løpetid og den til enhver tid gjeldende korte renten i Husbanken.

Investeringer i skolebygg – kompensasjon for renter

Staten bidrar med kompensasjon for renteutgifter til investeringer for opprusting av skolebygg. Dette er en ordning som har vart siden Tunballen skole ble utvidet. I 2014 kom også investeringene på Finsland skole inn som grunnlag for kompensasjonen.

R-97 - kompensasjon renter og avdrag

Staten kompenserer for renter og avdrag på investeringer som kommunene hadde i forbindelse med R-97. Det er forutsatt at 1/11 av investeringene ble gjort i inventar og 10/11 i bygg. Til grunn for kompensasjonen ligger en avdragstid på 10 år på inventar og 20 år på bygg. Beregningsrenten fastsettes hvert år i forbindelse med Statsbudsjettet. Ordningen er dermed ferdig i 2017.

Integreringstilskudd

Framskrivningen av integreringstilskuddet er basert på et årlig mottak av 30 personer i 2017. Antall bosettinger fra 2018 blir gjenstand for nye vurderinger i 2017. Budsjettet for 2018 er videreført på samme nivå som 2017. Saker med familiegyenforening kommer i tillegg til disse tallene. Dette er ikke helt uproblematisk, da antall familiegyenforeninger varierer fra år til år, og også når på året de kommer til landet. Vedtak om å bosette et visst antall flyktninger pluss familiegyenforeninger gir en usikkerhet og uforutsigbarhet med tanke på våre budsjetter. Denne type vedtak er i tråd med anmodningene fra IMDI, og de fleste kommuner gjør dette på samme måten. Tilskuddet er oppjustert med de satser som er foreslått i regjeringens forslag til Statsbudsjett. Tilskuddet trappes ned over en 5-årsperiode. Personer som bosetter seg i kommunen som en følge av arbeidsinnvandring utløser ikke noen form for integreringstilskudd.

Kapitalutgifter

Alle tall i hele kr. 1.000

	År 2016	År 2017	År 2018	År 2019	År 2020
Renteutgifter	13 100	11 236	11 125	11 227	11 725
Avdrag på lån	19 417	18 778	23 391	24 905	27 025
Sum	32 517	30 014	34 516	36 132	38 750

Rentestrategi

Kommunen reviderte Finansreglementet i april 2013. Kommunestyret har gitt følgende føringer til rådmannen:

MÅL

1. Styring av låneporteføljen skal skje ved å optimalisere låneopptak og rentebindingsperiode i forhold til oppfatninger om fremtidig renteutvikling og innenfor et akseptabelt risikonivå gitt et overordnet ønske om forutsigbarhet og stabilitet i lånekostnader.

Kommunens gjeldsnivå har i løpet av de siste årene utviklet seg fra moderat til relativt høyt. Dette har selvfølgelig sammenheng med den betydelige satsningen man har gjort – først innenfor eldreomsorgen, senere innenfor skole og nå i de siste årene til administrasjonsbygg og barnehager. Med en langsiktig lånegjeld på omkring 460 mill. eksklusive lån til videre utlån, så vil en liten bevegelse i renten få ganske stor betydning på driftsresultatet. På den annen side har kommunen også høyere fondsreserver, noe som demper effekten av en renteendring.

Renteutgifter

For å spre risikoen, har vi spredd rentevilkårene på en skala fra kort flytende rente til 20 års rentebinding, i tråd med bestemmelsene i Finansreglementet. I framskrivningen av rentebelastningen har vi lagt til grunn en renteutvikling som skissert lenger fremme i dette dokumentet og som baserer seg på hva markedet tror utviklingen vil være fremover.

Avdrag på lån

Nye låneopptak til investeringer blir i all hovedsak tatt opp med nedbetaling over 30 år.

Kapitalinntekter

MÅL

1. Forvaltning av kommunens langsiktige finansielle aktiva har som formål å sikre en langsiktig avkastning som kan bidra til å gi innbyggerne i Songdalen kommune et godt tjenestetilbud. Det styres etter en investeringshorisont på mer enn 5 år, samtidig som en søker en rimelig årlig bokført avkastning.

Alle tall i hele kr. 1.000

	År 2016	År 2017	År 2018	År 2019	År 2020
Renteinntekter bankinnskudd og startlån	-3 690	-2 877	-2 744	-3 266	-3 513
Utbytte rentemarkedet	-6 562	-8 008	-7 796	-8 016	-8 249
Utbytte egne selskap	-9 880	-9 090	-5 984	-5 984	-5 984
Sum	-20 132	-19 975	-16 524	-17 266	-17 746

Renteinntekter av bankinnskudd og i pengemarkedet

Kommunen hadde ved utgangen av august like i overkant av 114 mill. kroner innestående i lokalbanken på rentebærende kontoer. Av disse var ca. 20 mill. kroner Husbankmidler som skal lånes ut til etablerere, vel 12 mill. kroner var bundne midler (skattetrekk) og noe var også midler som skal gå til finansiering av vedtatte investeringsprosjekter. I tillegg mottar kommunen renter av Startlån fra kommunens innbyggere. Renteinntektene på disse lånene anslås å bli på ca. 1,5 mill. kroner neste år.

Rente- og kursutvikling for obligasjoner og aksjefond

Kraftfondet utgjorde ved utgangen av august 2016 ca. 183 mill. kroner. Av dette var ca. 25 % plassert i norske og globale aksjefond, mens resten var plassert i ulike rente- og obligasjonsfond. Verdiutviklingen har svingt gjennom 2016 som følge av fortsatt finansiell uro knyttet til oljepris, vedvarende lave rentenivåer og svak NOK i forhold til USD og EUR i valutamarkedet.

Bufferfond

Kommunestyret vedtok 20. juni 2012 i sak 052/12 at:

Kommunen skal ha et bufferfond som hovedregel minimum utgjør to ganger årlig budsjettert normalavkastning. Bufferfondet skal brukes til å utligne effekten på driftsresultatet av svingninger i verdien av den langsiktige porteføljen, dessuten til å dekke inn mindre avkastning enn budsjetterte i driftsregnskapet.

Den langsiktige finanskapitalen skal som hovedregel inflasjonsjusteres. Det betyr at den del av egenkapitalen som gjelder den langsiktige finanskapitalen skal hvert år økes med et så stort beløp at realverdien av kapitalen blir opprettholdt jfr. økningen i konsumprisindeksen til Statistisk Sentralbyrå. Bufferfondet skal også verdi-reguleres.

Dersom avkastningen som Songdalen kommune oppnår på den langsiktige kapitalen overstiger budsjettert avkastning, skal dette overskuddet brukes til (i prioritert rekkefølge):

1. Avsette til bufferfond (inntil fondet utgjør min. to ganger årlig budsjettert normalavkastning).
2. Foreta verdiregulering.

Det forutsettes at kommunens årsregnskap viser et regnskapsmessig mindreforbruk.

I forbindelse med fremleggelsen av årsrapporten for forvaltningen, så legges det frem en egen stresstest for kommunestyret som viser hva kommunen kan tape på ekstreme markedsmessige svingninger. Det er behov for bufferfond som for eksempel kan takle unormale svingninger i aksje- og rentemarkedet.

I budsjettforslaget har ikke rådmannen foreslått avsetning til bufferfond i 2017.

Utbytte Agder Energi

For perioden 2017 – 2020 må rådmannen vurdere de signaler som er gitt fra selskapet om forventede resultater fremover. Eiermøtet har sommeren 2015 reforhandlet modellen for utbytte. Dette sikrer forutsigbart et mer forutsigbart nivå på utbytte, ved at resultatet for 2015 legges til grunn for utmåling av utbytte som utbetales i 2017. Avtalen innebærer at det hvert år skal være et garantert utbytte på 400 mill. kroner. Av den overskytende del av resultatet skal 40 % bli igjen i selskapet og 60 % komme som utbytte til eierne. Signalene for de kommende årene er svært vage og det er dermed svært vanskelig å forutse resultatene fremover. Resultatforventningene våre til selskapet er betydelig nedjustert i forhold til tidligere år, og er nå harmonisert med forventningsnivåene hos de andre eierkommunene. Dette betyr at i budsjettet for 2018 og fremover, er det kun Songdalens andel av de 400 mill. kronene som er budsjettert som utbytte. Songdalen kommune har en eierandel i AE på 1,496 %.

Utbytte fra Avfall Sør AS

Songdalen kommune har en eierpost på 5,5 % i selskapet. Basert på mye usikkerhet omkring datterselskapet Returkraft AS, har rådmannen ikke lagt inn noen utbytteforventninger fra Avfall Sør i økonomiplanperioden.

Finansielle måltall

Riksrevisjonen har pekt på noen sentrale nøkkeltall som bør følges opp, både av Fylkesmannen og kommunen selv. Dette gjelder:

1. Driftsresultatet bør være > 1,75 % av driftsinntektene
2. Netto lånegjeld bør være < 75 % av brutto driftsinntekter
3. Disposisjonsfondet bør være på 5-10 % av brutto driftsinntekter

KOSTRA NØKKELTALL	Lillesand	Birkenes	Iveland	Kr.sand	Vennesla	Songdalen	Søgne	RIKSREVISJONENS ANBEFALINGER
Netto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter	1,5 %	1,8 %	2,2 %	2,4 %	5,1 %	1,6 %	5,1 %	> 1,75
Netto lånegjeld i % av brutto driftsinntekter	137 %	103 %	28 %	117 %	65 %	92 %	72 %	< 75 %
Disp.fond i % av brutto driftsinntekter	0 %	1 %	30 %	10 %	12 %	9 %	12 %	5-10 %

Basert på de vedtatte investeringene og låneopptak i gjeldende økonomiplan (2016-2019) vil netto lånegjeld blir omkring 110-120 % av brutto driftsinntekter i 2020. Dette tilsier at det finansielt sett, ikke anbefales å øke gjelden vesentlig i årene fremover.

Oppsummering finans

Oppsummert vil rådmannen presisere at det er grunn til å peke på den betydelige usikkerheten som ligger i budsjetteringen av alle finansinntektene. Rentenivået er bare en faktor, i tillegg kommer ulike forretningsmessig risiki som vil kunne påvirke resultater og utbyttmuligheter. All erfaring viser at dette vil svinge i perioder. Det er derfor helt nødvendig å ha solide reserver så lenge en del av inntektene er basert på årlig avkastning av kapitalforvaltning.

Vedtatt driftsbudsjett i perioden 2017-2020

Alle tall i hele kr. 1.000

	Alle tall i hele kr. 1.000				
	Budsjett År 2016	Budsjett År 2017	Budsjett År 2018	Budsjett År 2019	Budsjett År 2020
Frie inntekter					
Skatter	-126 297	-132 000	-132 600	-133 400	-134 200
Rammetilskudd	-200 493	-209 700	-213 400	-216 400	-219 300
Eiendomsskatt	-8 300	-13 900	-14 100	-14 300	-14 500
Premieavvik pensjon, netto		1 300	1 300	1 300	1 300
Kompensasjonstilskudd sykehjem/omsorgsboliger	-1 707	-1 427	-1 420	-1 413	-1 397
Rentekompensasjon skole- og svømmeanlegg	-555	-403	-384	-365	-346
Rentekompensasjon kirkebygg	-50	-38	-37	-36	-33
Investeringkompensasjon reform '97	-361	-208	0	0	0
Integreringstilskudd flyktninger	-24 700	-28 300	-27 200	-27 200	-27 200
Vertskommunetilskudd	-1 232	-300	0	0	0
Sum frie disponible midler	-363 695	-384 976	-387 841	-391 813	-395 675
Driftsutgifter i rammeområdene					
Politisk styring og kontroll	3 695	4 146	3 706	3 991	3 706
Staben	18 403	15 902	15 818	16 128	16 128
Kommunikasjon og service	6 313	6 153	6 028	6 008	6 007
Skolene	84 453	87 801	88 801	88 951	88 951
Barnehagene	52 608	52 321	51 787	51 587	51 587
Kultur og inkludering	18 422	21 356	21 406	20 936	20 936
Barnevern	12 664	14 171	14 118	14 118	14 118
NAV	6 966	8 080	8 780	8 780	8 780
Helse og omsorg	87 634	90 511	91 226	91 656	91 756
Livsmestring	18 380	18 958	18 359	18 559	18 559
Teknisk	26 620	26 549	25 910	25 910	25 910
VAR	-3 007	-3 084	-3 084	-3 084	-3 084
Kirkelig fellesråd	3 207	3 340	3 340	3 340	3 340
Tilleggsbevilgninger	9 241	9 900	9 900	9 900	9 900
Fellesområder	4 392	9 487	9 488	9 488	9 488
Netto driftsutgifter i rammeområdene	349 990	365 591	365 583	366 268	366 082
Brutto driftsresultat	-13 705	-19 385	-22 258	-25 545	-29 593
Finansresultat					
Renteutgifter	13 100	11 236	11 125	11 227	11 725
Renteinntekter bankinnskudd og startlån	-3 690	-2 877	-2 744	-3 266	-3 513
Utbytte rentemarkedet	-6 562	-8 008	-7 796	-8 016	-8 249
Utbytte	-9 880	-9 090	-5 984	-5 984	-5 984
Netto renteinntekter/utgifter	-7 032	-8 739	-5 399	-6 039	-6 021
Avdrag på lån	19 417	18 778	23 391	24 905	27 025
Mottatte avdrag på lån					
Netto gjeldsavdrag	19 417	18 778	23 391	24 905	27 025
Netto finansområdene	12 386	10 039	17 992	18 866	21 005
Netto driftsresultat	-1 320	-9 346	-4 266	-6 680	-8 589
Avsetninger					
Avsetning til fond	0	7 446	5 099	5 580	7 389
Bruk av fond	-380	0	-1 833	0	0
Netto bruk/avsetning til fond	-380	7 446	3 266	5 580	7 389
Brukt til finansiering i kapitalregnskapet	1 700	1 900	1 000	1 100	1 200
Netto avsetninger	1 320	9 346	4 266	6 680	8 589
Regnskapsmessig mer/mindre for bruk	0	0	0	0	0

Vedtatt investeringsplan i perioden 2017-2020

Alle tall i hele kr. 1.000

Barnehage	Tidligere år	2017	2018	2019	2020	2017-2020	Totalt
Garderøber, Tunballen	200	400				400	600
Renholdssoner, Eventyrheia		170				170	170
Utskiftning belegg, Bjørningen	250	500				500	750
Lydisolering, Birkelid		600				600	600
Kjøp av tomt til Barnehage Nodeland syd	6 800	3 075				3 075	9 875
Sum	7 250	4 745				4 745	11 995
Helse og omsorg	Tidligere år	2017	2018	2019	2020	2017-2020	Totalt
Forprosjekt Songdalstunet - Omsorgsboliger og institusjonsplasser		308				308	308
Sikring av utvendige trapper		200				200	200
Oppgradering av base til hjemmetjenesten		250				250	250
Oppgradering av kafeteria utstyr (Songdalstunet)		205				205	205
Sum		963				963	963
Kirke	Tidligere år	2017	2018	2019	2020	2017-2020	Totalt
Kirkegård Greipstad	8 220	2 835				2 835	11 055
Bårehus - Greipstad kirke		1 538				1 538	1 538
Sum	8 220	4 373				4 373	12 593
Kultur og inkludering	Tidligere år	2017	2018	2019	2020	2017-2020	Totalt
Turveg Høgåsen	50					-	50
Turløype Elvestien Sør - fase 3			2 025			2 025	2 025
Finslandshallen, sportsdekke		1 882				1 882	1 882
Sandripheia		376				376	376
Opprustning av grendehus	207	105				105	312
Utbedring av sportsdekke, Nodelandshallen		641				641	641
Finsland Idrettspark	300		2 500			2 500	2 800
Opprustning av Brennåsmoen 51	1 538	1 615				1 615	3 153
Sum	2 095	4 619	4 525			9 144	11 239
Skolene	Tidligere år	2017	2018	2019	2020	2017-2020	Totalt
Tunballen skole - tilbygg	370	662	-		-	662	1 032
Digitalisering av klasserom	2 050	513	513		-	1 026	3 076
Ny skole - Volla	3 500		20 000	66 650	60 000	146 650	150 150
Ny vaskemaskin i Nodelandshallen		165				165	165
Lydisolering		200	205	205	205	815	815
Finsland skole - utbedring/ ombygging for elever med spesielle behov	300	4 080				4 080	4 380
Sum	6 220	5 620	20 718	66 855	60 205	153 398	159 618

Økonomiplan med handlingsprogram 2017-2020
Årsbudsjett 2017

Fortsettelse fra forrige side

Alle tall i hele kr. 1.000

Rådmannens stab	Tidligere år	2017	2018	2019	2020	2017-2020	Totalt
IKT prosjekter		750	769	769	769	3 057	3 057
Reguleringsplan G/S-veg Kuliavegen	1 221	261				261	1 482
Reguleringsplan G/S veg - Svarttjønnheia (fra Fv 303 til toppen)		513				513	513
Minkfarmen	200	1 025				1 025	1 225
Regulering, Kilen		103	547			650	650
Sum	1 421	2 652	1 316	769	769	5 506	6 927
Teknisk	Tidligere år	2017	2018	2019	2020	2017-2020	Totalt
Arbeidsmaskiner/gressklippere	384	641	657	308	513	2 119	2 503
Asfaltering	4 025	1 025	1 025			2 050	6 075
Autovern	381	256				256	637
Branntiltak etter tilsyn - Tunballen barnehage og grendehus	810	718				718	1 528
Detaljplan for Volleberg			513			513	513
Energiprogram for kommunale bygg	1 963	1 107	1 025			2 132	4 095
Gatebelysning, utfasing av kvikksølvlamper			1 212			1 212	1 212
ING - Lager Kirkegården		513				513	513
ING - TSP - Gang- og sykkelveg Mebakken		333				333	333
Kolekniben, omregulering		526				526	526
Kolekniben, utbedring veg			2 585			2 585	2 585
Liten lastebil grøntområder		650				650	650
Ombygging av kontorlokaler til leilighet Moen		1 128				1 128	1 128
Oppgradering av utleieboliger til dagens standard	3 750	2 050				2 050	5 800
Overvannsnett Skrefjellvegen		1 970				1 970	1 970
Overvannsnett Volleberg			6 406			6 406	6 406
Parkeringsplass Vollevegen ved turområde (Volleberg)			384			384	384
Snuplass Lyngvegen (Volleberg)			321			321	321
Utbedring Gjervoldstad bru		128	641			769	769
Utvidelse av teknisk lager - Noden			513			513	513
Varebil vedlikeholdsavdelingen - utskiftning		375				375	375
VEDL - Ny lyskilde - Nodelandshallen		256	256			512	512
Kran til lastebil		150				150	150
Tilhenger til traktor		150				150	150
Utskiftning av bil (vedlikehold bygg)				410		410	410
Brannalarm Gymsal v/rådhuset		200				200	200
Videreutvikling av Kilen grendehus		425				425	425
Veiskrape traktor		262		-	-	262	262
Sum	11 313	12 863	15 538	718	513	29 632	40 945

Økonomiplan med handlingsprogram 2017-2020
Årsbudsjett 2017

Fortsettelse fra forrige side

Alle tall i hele kr. 1.000

VAR	Tidligere år	2017	2018	2019	2020	2017-2020	Totalt
HPV 02 Nytt UV-anlegg og oppgr. av elektro-/driftskontrollanlegg ved Vatneli vannverk	500		718			718	1 218
HPV 06 Utskifting vannledning, Røyrvann	6 243	2 050				2 050	8 293
HPV 08-09-10 Lekkasjesøk og utbedring	408	461	461	461		1 384	1 792
HPA 10 Rehabilitering Birkelid KP		2 050				2 050	2 050
HPA 23 Påslippstillatelse næringsvirksomhet		103				103	103
HPA 04 Rehabiliteringsplan avløp			205			205	205
HPA 11 Rehabilitering Storneset KP			2 050			2 050	2 050
HPV 11 Rehabiliteringsplan vann			205			205	205
HPA 12 Rehab av Lysegård PSP				2 050		2 050	2 050
HPV 10 Punktrep. ved lekkasjesøk				308		308	308
HPV 12 Generell rehab. Vannledninger og kummer				769		769	769
Utskiftning av bil (VAR vann)		500				500	500
Hovedplan vann- nye prosjekter i 2020					1 230	1 230	1 230
Hovedplan avløp- nye prosjekter i 2020					1 025	1 025	1 025
Revisjon av Hovedplan vann og avløp		500				500	500
Sum	7 151	5 664	3 639	3 588	2 255	15 147	22 298

VAR-HRA	Tidligere år	2017	2018	2019	2020	2017-2020	Totalt
Rehabilitering Høllen, diverse mindre rehabilitering	120	60	60	60		181	301
Drifts-/automasjonskap div.	200	40	40	40		120	320
Bygging/rehabilitering HRA				20 000		20 000	20 000
Sum	320	100	100	20 100	-	20 301	20 621

Finansiering av prosjektene

Alle tall i hele kr. 1.000

	År 2017	År 2018	År 2019	År 2020	Samlet
Investeringskostnadene	41 599	45 835	92 029	63 742	243 204
Finansiering					
Lån	33 853	36 316	78 360	51 444	199 974
Momskompensasjon	6 769	8 419	13 668	12 297	41 153
Tilskudd	977	1 100	0	0	2 077
Sum finansiering	7 746	9 519	13 668	12 297	43 230
VAR-delen av investeringskostnadene	5 764	3 739	23 688	2 255	35 446

DEL II

Overordnede målsettinger for

Songdalen kommune

Kommunen som samfunnsutvikler

I kommunens rolle som samfunnsutvikler er det to dokument som i særlig grad er retningsgivende; kommuneplanens samfunnsdel og samarbeidsavtalen mellom Songdalen kommune og Vest-Agder fylkeskommune.

Kommuneplanens handlingsdel

Samfunnsdelen ble vedtatt av kommunestyret i 2012. Handlingsprogrammet er kommuneplanens handlingsdel hvor kommuneplanens overordnede målsettinger og satsingsområder blir nærmere konkretisert.

Når målene følges av kulepunkter, beskrives indikatorer på at målet er nådd. Enkelte mål er så konkrete at det ikke er nødvendig med indikatorer som hjelp til å vurdere måloppnåelse. Tiltak for å nå målene føres opp under hvert område.

Kommunens visjon:

Songdalen for livskvalitet

– et mål om trygghet og trivsel for alle

- Songdalen skal være en attraktiv kommune å bo i.
- Songdalen skal være en god kommune å vokse opp i, leve og bli eldre i.
- Innbyggerne skal oppleve trygghet for nødvendige tjenester.
- Tjenestetilbudet skal være av god kvalitet.

Samfunnsdelen beskriver tre hovedsatsingsområder for årene framover:

- Utvikling
- Levekår
- Kultur

Til hvert av disse satsingsområdene er det definert hovedmålsettinger:

- Bolig, nærings- og sentrumsområder i Songdalen er kjent for sine positive kvaliteter.
- Levekårsutviklingen er positiv. Utdanningsnivået stiger og likestillingen øker.
- Kulturelle utviklingstiltak gir Songdalen en tydelig identitet.

Forslag til planstrategi 2015-2019 er utlagt til offentlig ettersyn fram til 1.11.2016. Rådmannen foreslår moderat revisjon både av gjeldende samfunnsdel og arealdel. Visjon, hovedmål og hovedsatsinger i samfunnsdelen foreslås videreført. I gjeldende arealdel vises det mye bolig- og næringsareal som fremdeles ikke er bebygd.

Samarbeidsavtale med Vest-Agder fylkeskommune

Fylkeskommunens rutine er at samarbeidsavtalene følger valgperioden. Det ble derfor vinteren 2016 arbeidet med et nytt avtaleutkast som kommunestyret og fylkestinget vedtok i juni 2016. Den nye avtalen bærer tittelen samarbeids- og utviklingsavtale. Avtalen omfatter flere samarbeidsområder som igjen er forankret i den regionale planen Agder 2020 og i samfunnsdelen av kommuneplanen. De viktigste samarbeidsområdene er:

- klima (høye mål og lave utslipp)
- det gode livet (Agder for alle)
- utdanning (verdskapning bygd på kunnskap)
- kommunikasjon (de viktigste vegvalgene)
- kultur (opplevelser for livet)

Innenfor hvert av samarbeidsområdene er det beskrevet konkrete samarbeidsarenaer. Disse omtales i avsnittene nedenfor der det er relevant. Evaluering og oppfølging av samarbeidsavtalen er tema i årlige møter mellom ledelsen i kommunen og fylkeskommunen. Prosjekt som er nedfelt i avtalen blir prioritert av begge partene.

Kommuneplanlegging

MÅL

1. Alle ansatte i hele kommuneorganisasjonen skal ha et bevisst forhold til kommunens visjon, kommuneplanens hovedmålsettinger og satsingsområder.

- Økonomiplanens handlingsprogram gjenspeiler kommuneplanens delmål og satsingsområder.

TILTAK

- Ny planstrategi for valgperioden skal vedtas av kommunestyret innen oktober 2016.
- Rådmannen forankrer kommuneplanen, primært samfunnsdelen, i organisasjonen.
- Det er henvisninger til kommuneplanen i handlingsprogrammet til alle enhetene og rådmannens stab.

Befolkningsutvikling

MÅL

1. Kommuneplanen legger til grunn en årlig vekst i innbyggertall på 1,5-2,0 %.
2. Andel under 18 år øker med 2 % i perioden.

Tiltakene for å oppnå målene om befolkningsvekst framkommer under nærings- og sentrumsutvikling, boligbygging, markedsføring og profilering, samt skolene og barnehagene.

Det er avgjørende for inntektsutviklingen og dermed tjenestenivået, at kommunen oppnår en positiv befolkningsutvikling hvor rekrutteringen skjer fra alle samfunnslag. Befolkningsprognosene vist tidligere gjenspeiler en vekst på 1,5-2,0 % årlig. Veksten i 2013 var kun 0,3 % og veksten i 2014 var 0,8 %. Så langt i 2016 (midten av oktober) har veksten vært på ca. 1,8 %.

Kommunen har som mål å få en sterkere befolkningsutvikling, spesielt for aldersgruppen <19 år. Tabellen nedenfor viser at det for aldersgruppen 0-19 år har vært en svak nedgang fra 1995 og fram til i dag. Dette er ugunstig med tanke på at det kan bli en framtidig for høy representasjon av eldre innbyggere og dermed sterkere såkalt eldrebølge.

Kommunens viktigste strategi for å motvirke denne trenden vil være å legge til rette for å ta i mot flere barnefamilier ved å ha tilgang på boligtomter som oppleves attraktive, gode barnehager og skoler med fokus på godt innhold og tilstrekkelig kapasitet til enhver tid.

	1995	2000	2005	2010	2012	2015
Andel innbyggere i alderen 0-19 år (%)	33	32	31	30	29	28

Sentrums- og næringsutvikling

MÅL

1. **Prioritere utviklingen av Nodeland sentrum, Brennåsen – og Rosselandsområdet samt Mjåvann II og III med vekt på at områdene skal kjennetegnes av positive kvaliteter.**
 - Positiv omtale av de nevnte områdene.
2. **Styrke Nodeland og Brennåsen som kollektivknutepunkt. Særlig fokus på stasjonsområdet.**
 - Øve aktiv påvirkning på Jernbaneverket, Vegvesenet og Agder kollektivtrafikk.
3. **Etablere et godt samarbeid med Næringsforeningens rådgiver for Søgne og Songdalen.**
 - Jevn og god kontakt med Næringsforeningen om næringsrelaterte saker.

TILTAK

- Arealplan for Nodeland sentrum legges ut til offentlig ettersyn vinteren 2017.
- Videreføre drift og vedlikehold av nye Haugenparken i samarbeid med Haugenparkens venner og bidra til videreutvikling av parken.
- Følge opp tiltak i Lokal handlingsplan for næring basert på strategisk næringsplan for Kristiansandsregionen (vedtatt våren 2015).
- Ny arealplan for Mjåvann trinn III, ca. 300 daa, vedtas i 2016. Kommunen arbeider aktivt for å realisere atkomst fra framtidig Breimyrkryss til Mjåvann.
- Songdalen kommune påvirker aktivt for å få etablert overgang ved jernbanestasjonen, trafiksikker kryssing av Fv. 461 ved Brennåsen senter samt flomsikker kryssing på E39 v/Rosseland.

Kommunens satsing på næringsutvikling skjer først og fremst ved å tilrettelegge for næringsarealer og god infrastruktur, og ved å sørge for effektiv kommunal saksbehandling.

I vedtatt og pågående reguleringsprosesser på Nodeland, stilles det krav om en viss andel næringsarealer. Dette følges opp i ny sentrumsplan for Nodeland. Mange av de tiltakene som kan skape mer liv og aktivitet i sentrum, er også knyttet til møteplasser som ikke vil være av kommersiell karakter.

Boligbygging

MÅL

- 1. Et allsidig tilbud av tomter og boliger i hele kommunen som oppleves som attraktive for alle deler av befolkningen, både nye- og etablerte innbyggere.**
 - Antall boliger som omsettes i kommunen er over snittet for Kristiansandsregionen sett i forhold til folketallet.
 - Det omsettes boliger av forskjellig type og form; både rimelige og dyrere, eneboliger og leiligheter, rekkehus og boliger som passer for unge i etableringsfasen.

TILTAK

- Positive bokvaliteter vektlegges i reguleringsarbeidet (tomtestørrelse, nærhet til natur, attraktive uteområder, estetikk og funksjonalitet).

Kommuneplanen åpner opp for et betydelig antall nye boenheter både fordelt internt i kommunen og fordelt på boligtype. Det arbeides aktivt med å utvikle flere av de nye områdene. Det er nødvendig at boligbyggingen skjer i et tempo som kommunen klarer å håndtere. Utbyggingsprogrammet i ny kommuneplan gir føringer for profilen på ønsket boligbygging i kommunen. Ved utbygginger i Nodeland sentrum vektlegges høy grad av utnytting for å imøtekomme målsettingene om samordnet arealbruk og transport.

Samferdsel

MÅL

- 1. Arbeide for at ny firefelts E-39 bygges så raskt som råd og gjennomføres i en trasé som i størst mulig grad ivaretar Songdalens interesser.**
- 2. Arbeide for at flere ansatte i bedriftene på Mjåvann industriområde benytter kollektivtransport til og fra jobb.**
- 3. Økt antall togreisende fra/til Nodeland stasjon.**
 - Passasjertallet er økende.
- 4. Utbedret vei i Nodelandsbakken snarest mulig.**
 - Strekningen er prioritert i fylkeskommunens handlingsplan for fylkesveger.
- 5. Målene i trafiksikkerhetsplanen (vedtatt 2014) legges til grunn for prioriteringer av tiltak i kommunen.**
 - De høyest prioriterte tiltakene realiseres.
 - Antall drepte og alvorlig skadde i Songdalen er synkende og helst lik null.

TILTAK

- Arbeide aktivt for at ny E-39 får en linjeføring som best ivaretar innbyggernes bokvalitet og mulighet for nærturområder.
- Arbeide for etablering av kollektivtransport inn og ut av Mjøvann industriområde på morgenen og ettermiddagen. Av særlig betydning er realisering av lokal atkomst fra framtidig Breimyrkryss.
- Bidra til markedsføring av togforbindelsen Nodeland – Kristiansand overfor innbyggerne.
- Nært samarbeid med Jernbaneverket og fylkeskommunen for å få etablert overgang mellom Park & Ride ved Nodeland stasjon og selve stasjonen.
- Kommunen prioriterer høyt å følge opp alle tiltak vedr. Songdalen som foreslås i Bymiljøavtalens handlingsdel.
- Detaljplanlegging av Kuliabakken opp til Nodelandsheia iverksettes av Vegvesenet. Songdalen kommune vil oppheve selvpålagt rekkefølgekrav.
- Bidra til at gang- og sykkelveger fra Vatneli til Finsland bedehus og fra avkjørsel mot Svarttjønnheia til Gratjønn blir realisert i planperioden. Detaljplanlegging av gang – og sykkelveg fra Fv 303 og opp til toppen av Svarttjønnheia ble startet opp i 2016.
- Følge opp målsettinger og tiltak i trafiksikkerhetsplanen.
- Søke å innarbeide i økonomiplanen tiltak i trafiksikkerhetsplanen som ikke lar seg realisere innenfor vedtatte budsjetter og drive aktiv påvirkning overfor eksterne når disse har ansvar for trafiksikkerhetstiltak.

For områdene boligpolitikk, sentrumsutvikling, næringsutvikling, samferdsel og miljø- og bærekraftig utvikling vises det også til handlingsprogrammet for teknisk enhet.

Samfunnssikkerhet og beredskap

MÅL

1. Songdalen kommune har god beredskap mot alle aktuelle kriser og uønskede hendelser.

- Uønskede hendelser blir håndtert på en måte som viser at kommuneorganisasjonen har god beredskap.

TILTAK

- Revidere overordnet ROS-analyse i løpet av kommunestyreperioden.
- Følge opp prioritert tiltaksliste i vedtatt ROS-analyse.
- Løpende oppdatering av beredskapsplanene, dog minimum 2 ganger pr. år.
- Årlig møte i det kommunale beredskapsrådet.
- Årlig beredskapsøvelse for kriseledelsen.
- Årlig temamøte om beredskap i kommunestyret.
- Årlig kursing/øving for brukere i krisestøtteverktøy DSB-CIM.

Kommunen har et omfattende ansvar for å være forberedt og trent på å takle kriser og uønskede hendelser. Utover å være kjent med og bevisst på ansvars- og rollefordelingen i forhold til andre etater og instanser, må kommunens ledere være godt trent i å takle media på en god og krsedempende måte hvis en krise inntreffer.

Regionutvikling og interkommunalt samarbeid

Aktiviteten i Knutepunkt Sørlandet samarbeidet framgår av strategiplan for Knutepunkt Sørlandet. Planen er vedlagt dette handlingsprogrammet. I påvente av Stortingets endelige avklaring av kommunereformen, vil samarbeidet holdes på et lavere ambisjonsnivå enn vanlig i 2017. Nye større satsinger igangsettes ikke. Samtidig iverksettes et forberedende arbeid for å vurdere hvorledes samarbeidet bør/kan videreføres i årene fremover og til hvilken kostnad. I påvente av nevnte avklaringer vil prioriterte nettverk, aktiviteter og prosjekter videreføres så effektivt som mulig med utgangspunkt i nåværende økonomiske rammer og bemanning. Songdalen kommune sin målsetting med Knutepunkt Sørlandet samarbeidet opprettholdes som tidligere. Det samme gjelder målsettingen om å videreutvikle samarbeidet med Søgne kommune.

MÅL

1. Bidra til at Knutepunkt Sørlandet befester sin posisjon som en viktig arena for regional utvikling.
2. Videreutvikle det interkommunale samarbeidet med Søgne kommune.
3. Bidra til en god prosess knyttet til kommunereformen i samarbeid med knutepunktkommunene.

TILTAK

- Følge opp vedlagte strategiske plan for Knutepunkt Sørlandet for 2017–2020.
- Felles formannskapsmøter med Søgne kommune.

Kommunen som tjenesteleverandør

Folkehelsearbeid

Folkehelsearbeidet har fått økt fokus i alle tjenester fra 1.1 2012 i tråd med Folkehelselov og forskrift om oversikt over folkehelsen.

MÅL

1. **Bidra til en samfunnsutvikling som opprettholder og fremmer folkehelse og motvirker sosiale helseforskjeller.**
2. **Identifisere og styrke de faktorer som fremmer trivsel, gode sosiale og miljømessige forhold. Identifisere og forebygge psykisk og somatisk sykdom, skade eller lidelse, med særlig fokus på bakenforliggende årsaker.**

TILTAK

- Revidere oversiktsdokument over folkehelsen i kommunen.
- Endre organiseringen av folkehelsearbeidet der folkehelsefokuset kommer tydeligere til uttrykk både gjennom stedsutvikling og ved igangsetting av tiltak rettet mot særlig identifiserte satsningsområder.
- Utvikle stillingen som folkehelsekoordinator.
- Videreføre det etablerte samarbeidet med Vest-Agder fylkeskommune i forbindelse med tiltaksutvikling og kompetansehevende tiltak.
- Jevnlige møter i folkehelseforum.
- Utvikle og etablere helsefremmende tiltak som turstier.

Samarbeid om lokale kriminalitetsforebyggende tiltak (SLT – koordinator)

MÅL

1. **SLT-koordinator skal samarbeide med de øvrige tjenestene i kommunen, frivillige og politiet om lokale kriminalitetsforebyggende tiltak i aldersgruppen 0-25 år, samordne innsatsen og jobbe mot felles mål. Arbeidet er rettet mot enkeltindivider, grupper og mot samfunnet som helhet. Arbeidet deles inn i tre nivå: Styringsnivå, koordineringsnivå og utførernivå.**

TILTAK

- Fremme barn og unges interesser og deres medvirkningsmuligheter på arenaer som har betydning for deres oppvekstvilkår. Eks. Barnekonvensjonens §§ 12 og 13. Konkrete tiltak: Barnas kommunestyre, Ungdomsrådet-Songdalen.
- Fast deltakelse i Knutepunkt Sørlandets Krimutvalg, som består av SLT-koordinatorer, samt forebyggende politi i knutepunktkommunene. Samarbeid om ulike prosjekter, utveksle erfaringer, jobbe mot felles mål i Knutepunktet med fokus på kriminalitets- og rusforebyggende arbeid.
- Samarbeide og koordinere ungdomsarbeidet i kommunen, eks. drift av det kommunale Ungdomshuset X-RAY.
- Jobbe for en kommune hvor det er plass til alle, gi barn og unge mulighet for deltakelse i samfunnslivet, og øker deres demokratiske kompetanse.
- Delta i tverrfaglig og tverretattlig samarbeid, eks. faste møter med politi, barneverntjeneste, kjernegrupper i skolen, etc.

- Påse at Oppfølgingsteam og Ungdomsstraff blir et tilbud til alle aktuelle lovbyggere i Midt regionen.
- Ha fokus på å utvikle gode rutiner for barn og unge med flyktningstatus. Jobbe for å fremme deres inkludering i lokalsamfunnet, i samarbeid med interne og eksterne aktører, næringsliv, frivillige lag og foreninger.
- Implementere to nye handlingsplaner:
 - Handlingsplan mot vold i nære relasjoner.
 - Veileder for å forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme.
- Følge opp /ansvarlig for to prosjekter:
 - Seksuell helse og abortforebygging i aldersgruppen 14-21 år (fram til skoleslutt sommeren 2017). Det er hensiktsmessig at dette prosjektet forlenges, for at det skal følge LOS-prosjektet. Forutsetter friske midler fra juni 2017.
 - LOS-koordinator er engasjert i treårig prosjekt, med ansvar for å følge opp og lage gode rutiner for unge som dropper ut, eller er i ferd med å droppe ut av skole/utdanning (fram til skoleslutt 2018).
LOS prosjektets mandat er å jobbe med utfordringer på individ-, samfunns- og systemnivå.

Systemkoordinator Individuell plan (IP)

MÅL

1. Formål med IP er å ivareta brukere med langvarig og sammensatte behov slik at de opplever sitt tjenestetilbud som individuelt tilpasset, helhetlig og godt koordinert. De aktuelle brukere som har rett på en IP skal tildeles en medarbeider i kommunen, som kalles personlig koordinator. Personlig koordinator har, sammen med bruker og eller pårørende, et overordna ansvar for planprosessen i arbeidet med IP og for å trekke inn aktuelle tjenester til rett tid. Ny helse- og omsorgslov som har trådt i kraft 1.1.2012 forplikter kommunen til å opprette personlig koordinator ved behov for koordinering av tjenester.

TILTAK

- Systemkoordinator har ansvar for overordna rutiner, prosedyrer og informasjon knyttet til IP slik at aktuelle enheter/medarbeidere kan ivareta arbeidet med IP.
- Ansvar for opplæring og veiledning av personlig koordinatore.
- Ved behov å bidra til å finne egnet personlig koordinator, bidra i oppstart av planprosesser og legge til rette for tverrfaglig samarbeid.
- Være kontaktperson i koordinerende enhet.
- Gjennomføre evaluering av arbeidet med IP på systemnivå.
- Være en inspirator og motivere til arbeid med IP i hele kommunen.
- I henhold til sentrale myndigheter (lovverk/forskrift/veileder) oppdateres interne rutiner ved behov.
- Alle medarbeidere har fått tilbud om koordinatoropplæring (3 timers innføring). Gjennomføre opplæring 1-2 ganger/år, avhengig av behov.
- Tilby veiledning individuelt eller i smågrupper etter behov.
- Tilby kompetansehevende tiltak (temadager, kurs el).
- Ansvar for igangsetting IP og oppnevning av koordinator ivaretas hovedsakelig i den enhet hvor hovedtyngden av tjenester ligger. Ved uklarheter kontaktes systemkoordinator.
- Ved store sammensatte saker bidrar systemkoordinator tidlig i prosessen. Det innebærer blant annet når bruker planlegges utskrevet fra spesialisthelsetjenesten.
- Lede tverrfaglig samarbeidsforum, KOTT (Koordinerende Tverrfaglig Team). Ansvar for innkalling, lede møte og skrive referat.

Kommunen som organisasjon og arbeidsgiverrollen

Organisasjonsutvikling

MÅL

1. **En kostnadseffektiv organisasjonsstruktur som evner å yte de tjenester som er vedtatt av sentrale og lokale myndigheter.**
 - KOSTRA, brukerundersøkelser og/eller andre relevante sammenligninger viser at kommunen drives kostnadseffektivt og gir gode tjenester.
2. **En politisk organisasjonsstruktur som gir gode og effektive arenaer for demokratiske beslutninger og gode arbeidsforhold for kommunes folkevalgte.**
 - Songdalen skårer over landsgjennomsnittet i undersøkelser som måler lokaldemokratiet.

TILTAK

1. Jevnlige bruker- og innbyggerundersøkelser.
2. Gjennomføre kompetansebygging knyttet til endringer.

Arbeidsgiverfunksjonen

Ledere som skaper handlingsrom for sine medarbeidere samtidig som medarbeiderne opplever seg som myndig-gjorte, kompetente og motiverte, er avgjørende for at kommunen skal lykkes i rollene som tjenesteleverandør, forvaltningsmyndighet, demokratiarena og i samfunnsutviklerrollen. Det innebærer sterkt fokus og satsing på kommunens største aktiva; de ansatte.

Songdalen kommune har vedtatt følgende leder-verdier:

Ledere i Songdalen

- Har fokus på VERDIBASERT LEDELSE: respekt, kvalitet, frihet, ansvar og omsorg.
- Er SAMSPILLSORIENTERTE: jobber godt i team/lagspillere, deler med hverandre og løfter sammen.
- Er MESTRINGSORIENTERTE: gir nyttige råd og støtte til å forbedre arbeidsprestasjoner, gir utfordringer som utvikler og gjør medarbeiderne mer kompetente.
- Jobber kontinuerlig med FORBEDRING OG UTVIKLING: har fokus på godt utført arbeid og søker kunnskap om hva som kjennetegner dem som lykkes. Verdsetter initiativ og nytenkning og gir medarbeiderne kreativt spillerom. Skaper mening og horisont i arbeidet, og jobber kontinuerlig for å utvikle best mulig praksis.

MÅL

- 1. Songdalen kommune er en attraktiv arbeidsplass som gir ansatte muligheter til faglig vekst og utvikling.**
 - Godt omdømme, god arbeidsgiverpolitikk. Lav turnover. Høy avgangsalder.
- 2. Kommunen har til enhver tid riktig kompetanse for å møte faglige krav og utviklingsbehov.**
 - God tilgang på kvalifiserte søkere til ledige stillinger. Alle ansettelse er kvalitetssikret i forhold til prioriterte kompetansebehov. Kommunens overordnede kompetansestrategi sikrer et kontinuerlig fokus på kompetanseutvikling, og de ulike sektorene har til enhver tid tilfredsstillende kompetanse for å kunne yte gode tjenester.
- 3. Kommunen har ledere som gir tillit og handlingsrom.**
 - Kommunen kjennetegnes av mestringsorientert og relasjonsbasert ledelse.
- 4. Kommunen skal til enhver tid ha minimum 10 lærlinger.**
 - Kommunen har til enhver tid minst 10 lærekontrakter.

TILTAK

1. Jevnlig oppfølging og kompetansebygging av enhetslederne og linjeledere med personalansvar.
2. Det gjennomføres løpende kompetanseutviklingsprogrammer for ledere med vekt på utviklings- og endringskompetanse. Det utvikles konkrete lederprogram med fokus på mestringsorientert ledelse.
3. Overordnet fokus på god oppfølging av lærlinger og godt samarbeid med kommunenes eget opplæringskontor Opplæringsring Sør.

Likebehandling og likestilling

Likebehandling og likestilling skal være en naturlig del av organisasjonskulturen. Det skal ikke forekomme ulike behandling knyttet til alder, kjønn, rase eller tro.

Diskrimineringsloven av januar 2009 lovfester arbeidsgivers aktivitets- og rapporteringsplikt på dette området. Kommunen må derfor ha et sterkt fokus på aktiviteter som kan hindre diskriminering og fremme likestilling. Fokus vil fortsatt være på å følge opp vedtatte tiltak fra kommunes handlingsplan for likestilling.

MÅL

- 1. Arbeidsgiverpolitikken utvikles på områdene rekruttering og likestilling slik at kommunen sikrer seg rett kompetanse og utvikler seg som en likestilt organisasjon.**
 - Kommunens ansatte avspeiler befolkningssammensetningen.
- 2. Songdalen kommune gir ansatte like rettigheter og muligheter uavhengig av den enkeltes alder, kjønn, funksjonshemming eller etnisk opprinnelse. Lønn og arbeidsvilkår for kvinner skal ha et særlig fokus.**
 - Andelen mannlige ansatte i kommunale barnehager er 6 %.
 - Lokal lønnspolitikk med fokus på likelønn.
 - Livsfasepolitikk som bidrar til utvikling av ansatte gjennom alle faser i arbeidslivet.

3. Songdalen kommune har en heltidskultur i alle sektorer.

- Det er utviklet en heltidskultur i alle sektorer i kommunen. Jevnlige kartlegginger av situasjonen i forhold til antall deltidsstillinger.

TILTAK

1. Utarbeide gode rutiner for rekruttering, tilsetting og oppfølging av nyansatte. Ved ansettelser vil man etterstrebe kjønnsbalanse så langt mulig, både innenfor de ulike enhetene og på ledernivå.
2. Fokus på rekruttering og beholde menn i barnehagene.
Kriteriet likelønn vurderes kontinuerlig i forbindelse med lokale lønnsforhandlinger.
Revisjon av seniorpolitikken gjennomføres av partssammensatt arbeidsgruppe.
3. Kommunens heltidsprosjekt videreføres og utvides til å omfatte alle sektorer.

Helse, Miljø og Sikkerhet

Kommunens overordnede HMS-system er nettbasert og tilgjengelig i Kvalitetssystem – Compilo (Kvalitetsloven).

HMS er et lederansvar. Songdalen kommune er en arbeidsplass preget av omtanke for medarbeiderne, hvor alle føler delaktighet og ansvar for å utvikle et godt arbeidsmiljø, og hvor sikkerhet for liv og helse ivaretas på en god måte.

Nøkkeltall for fravær

År	2012	2013	2014	2015	2016
Fravær i %	7,2	7,0	6,4	5,8	Pr. 30.08 7,0

MÅL

1. **Songdalen kommune er en helsefremmende arbeidsplass, med motiverte og myndig-gjorte medarbeidere.**
 - Ledere har kompetanse i HMS arbeid og involverer verneombud og tillitsvalgte.
 - Ansatte blir hørt og sett.
2. **Nærværet er stabilt høyt og ansatte gir uttrykk for trivsel og arbeidsglede. Nærvær på 94,4 % i 2017.**
 - Godt arbeidsmiljø og høyt nærvær (lavt fravær).
3. **Alle tjenester benytter avviksmodule i kvalitetssystemet som et ledd i det kontinuerlige forbedringsarbeidet.**
 - Forsvarlig og sikkert arbeidsmiljø med få skader og fraværsdager grunnet jobbrelaterte skader.
4. **Videreutvikle AMU til et viktig strategisk utvalg for å utvikle arbeidsmiljøet.**
 - AMU er et aktivt utvalg for å utvikle arbeidsmiljøet.

TILTAK

1. Opplæring i HMS arbeid i lokale HMS grupper.
Alle enhetene gjennomfører årlig utviklingssamtaler med samtlige ansatte.
Ansatte deltar i utvikling av arbeidsmiljøet ved deltakelse i gruppesamtaler.
2. Gjennomfører årlige gruppesamtaler knyttet til psykososialt arbeidsmiljø på den enkelte enhet og følge opp handlingsplan knyttet til dette på den enkelte arbeidsplass.
3. Jevnlig opplæring og oppfølging i bruk avviksmodul for å forbedre og utvikle sikkert arbeidsmiljø.
4. Opplæring for AMU medlemmer for å videreutvikle arbeidsmiljøet.

Økonomisk styring og kontroll

Det er økt fokus på måloppnåelse og internkontroll i alle norske kommuner. Mål skal nås innenfor de rammer som er gitt, og økonomiske midler skal forvaltes på en måte som er til beste for fellesskapet. Det betinger at ledere og andre ansatte er lojale, har en høy kompetanse og opptrer slik det kan forventes av personer som er gitt tillit i organisasjonen.

Betrodde medarbeidere må gjøres kjent med hva som forventes av dem samtidig som avvik ute i organisasjonen rapporteres til administrativ og politisk ledelse når dette er naturlig.

Det er politisk vedtatt nye etiske regler for ansatte og folkevalgte. Disse er gjort kjent for alle enhetsledere, og er tilgjengelig for alle ansatte gjennom kvalitetssystemet Compilo.

MÅL

1. **Enhetene skal oppnå de mål og gjennomføre de tiltakene som er beskrevet i handlingsprogrammet, virksomhetsplaner og innenfor tildelte økonomiske rammer.**
2. **Det skal ikke forekomme misligheter eller underslag i noen deler av organisasjonen.**
3. **Forvalte kommunens aktiva og gjeld på en måte som er til beste for kommunens innbyggere.**
4. **At alle anskaffelser som krever det skjer innenfor Lov om offentlige anskaffelser.**
5. **Kommunen er kommet langt i å kartlegge risiko og sårbarhetsområder innenfor økonomiområdet.**
6. **Definere og gjennomføre kontrollaktiviteter.**
7. **Styrke det økonomiske kontroll- og veiledningsarbeidet i kommunen.**
8. **Utvikle et naturlig samspill mellom fag/tjenester og økonomi.**
9. **Utvikle en større grad av politisk forankring på nivå for tjenester versus økonomiske rammer.**
10. **Styrke intern kontrolltenkningen og innkjøpstenkningen i virksomhetsledelsen.**

TILTAK

- Alle enheter rapporterer økonomisk status til økonomisjefen månedlig.
- Tjenestesjef og økonomisjef har jevnlig oppfølgingsmøter med alle enheter.
- Økonomiområdet er fast punkt på enhetsledermøter.
- Utarbeide innkjøpsstrategier sammen med de øvrige knutepunktkommunene.
 - Få på plass rutiner for god dokumentasjon av innkjøpsprosessene.
 - Klargjøre innkjøpsfullmaktene i organisasjonen.
 - Forbedre kontrollaktivitetene knyttet til bestilling, varemottak og utbetaling.
- Holde de innkjøpsansvarlige ute i enhetene godt orientert om innkjøpsregelverket.

DEL III

Tjenesteenhetenes Handlingsprogram

Barnehagene

• Tunballen barnehageenhet	62 barn
• Bjørnungen barnehageenhet	73 barn
• Eventyrheia barnehageenhet	95 barn
• Birkelid barnehageenhet	65 barn
• Finsland barnehageenhet	63 barn

Telletidspunkt 1.8.2016

Visjon for barnehagene i Songdalen:

Alle barn opplever å lykkes hver dag

Satsingsområder i kommuneplanen

- Et godt og tilpasset barnehagetilbud for alle barn.
- Sikre god tverrfaglig og tidlig hjelp til barn som har særskilte behov.
- Systematisk kompetanseheving for å styrke barnehagene som læringsarenaer.

MÅL

Målene beholdes, indikatorene og tiltakene revideres:

1. Barna trives, opplever mestring og utvikler sosial kompetanse

- I brukerundersøkelsen skal gjennomsnittet de to siste årene være bedre enn landsgjennomsnittet på følgende punkter:
 - Resultat av barnets sosiale utvikling.
 - Barnets språkutvikling.
 - Godt vennskap med andre barn.
 - Det er gøy i barnehagen.
- Sikre en prosess der vi ivaretar 1-3 åringene spesielt når det gjelder opptak, gruppestørrelse og kompetanse.

2. Tidlig innsats og forebygging gjennom et godt tverrfaglig samarbeid

TILTAK

- Tverrfaglige observasjoner gjennomføres i alle barnehager. (Teamet består av PP-tjenesten, familiens hus, barnevern, barnehage)
- Tverrfaglig teammøter/systemmøter gjennomføres etter behov i 2017.
- Videreutvikle felles plattform for samarbeidet barnehage – PPT, i tråd med satsingen Inkluderende læringsmiljø.
- Utvikle samarbeidet med Familiens hus.
- Faste ledermøter med skolene, flyktningetjenesten, barnevern, familiens hus.
- Rutinene for overgang barnehage – skole/SFO følges og evalueres.

3. Barnehagene skal ha gode kartleggings- og kvalitetssikringssystemer for å sikre det pedagogiske arbeidet i barnehagen

TILTAK

- Gjennomføre foreldreundersøkelse i 2017. God informasjon til foreldre i forkant av undersøkelsen skal bidra til en svarprosent på minst 80 %.
- Alle barnehagene bruker kartleggingsskjemaet "ALLE MED" som et arbeidsverktøy.
- Tilsynsmyndigheten i kommunen blir kjent med og tar i bruk verktøyet RefLex. Et verktøy som gir barnehagemyndigheten anledning til selv å vurdere om den oppfyller sitt ansvar i barnehageloven.
- Barnehagelederne blir kjent med ulike typer kvalitetsverktøy. Utdanningsdirektoratets ståstedsanalyse, foreldreundersøkelse og verktøy for systematiske barnesamtaler.

4. Ansatte skal ha et godt arbeidsmiljø og barnehagene skal til enhver tid ha nødvendig kompetanse

- Barnehagene opprettholder andelen barne- og ungdomsarbeidere på 60 %.
- Barnehagene øker andelen heltidsstillinger innen utgangen av 2017. Ansatte pr. hjemmel skal ned.
- Sykefraværet i barnehagen skal være under 8,0 %.
- Andel menn økes til 6 % innen utgangen av 2017.

TILTAK

- Strategisk kompetanseplan for barnehagene revideres.
- Barnehagene skal hvert år ha en plan for kompetanseheving av sine ansatte.
- Utarbeide lokale tiltak for å rekruttere og beholde barnehagelærere.

5. Full barnehagedekning

- Lovfestet barnehagerett oppfylles.

TILTAK

- Analyse av fremtidige behov hvert år.

Andre tiltak / kompetanseutvikling

Folkehelse. Barnehager av høy kvalitet er ifølge Folkehelseinstituttet et av de fremste folkehelseiltak. Barnehagen skal være et sted hvor det enkelte barn blir sett og møtt og hvor vi skaper et godt fellesskap. Noe av det som har størst betydning for kvaliteten i barnehagen er god ledelse, gode relasjoner og personalets kompetanse. Barnehagene jobber systematisk med kompetanseheving på alle disse områdene.

- **Ny rammeplan** trer i kraft august 2017. Rammeplanen er barnehagenes viktigste pedagogiske arbeidsdokument. Alle barnehagene vil ha en plan på hvordan prosess og implementering skal foregå.

- **Inkluderende læringsmiljø satsingen** omfatter barnehager, skoler og PP-tjenesten. Målet er at alle barn og unge opplever et godt og inkluderende læringsmiljø som fremmer deres trygghet, helse, trivsel og læring.

I satsingen er det lagt vekt på lederopplæring og fagdager for hele personalet. Det ble gjennomført en før- og etterkartlegging i alle barnehagene. Kartleggingen fikk frem personalets vurdering av barnehagen. Det arbeides systematisk med områder der personalet har skåret lavt.

- Programmet "Være sammen" som er implementert i alle barnehagene vil være et godt verktøy i satsingen «inkluderende læringsmiljø». En viktig kjernekomponent er relasjonsbygging, den autoritative voksenrollen. Barna skal oppleve voksne i barnehagen som bryr seg, tar deres perspektiv, som inviterer til samtale, lek og aktivitet.
- Videreføre **Mentor A** – veiledning av nye førskolelærere.
- 10 Faktor – er en helt ny medarbeiderundersøkelse som er utviklet av KS i samarbeid med Linda Lai. Hver barnehage tar utgangspunkt i faktorer som personalet velger ut og det kjøres dialog og prosess rundt disse tema. Dette er et viktig tiltak ift. arbeidsmiljøet.

Befolkningsutvikling for målgruppen

Førskolebarn 0-5 år				
	2017	2018	2019	2020
Sum 0-5 år	555	561	573	579

Nøkkeltall

	Songdalen		Gruppe 10	Vest-Agder	Landet
Prioritering	2014	2015	2015	2015	2015
Netto dr.utg. pr.innb.1-5 år i kr	112 899	122 820	126 397	125 410	131 858
Korr.br.driftsutg. i kr. pr. barn i komm.bhg.	153 885	171 332	175 153	181 026	181 752
Andel barn 1-5 år med barnehageplass	82,4	80,7	88,7	89,2	90,4
Oppholdsbetaling (foreldrenes andel) i prosent	14,6	14,4	14,6	14,0	14,2
Utg. til komm.lokaler og skyss pr. barn i komm.barnehager.	13 543	16 545	14 273	15 821	17 229

Vedtatte tiltak i planperioden

Alle tall i hele kr. 1.000

Barnehagene	Note	År 2017	År 2018	År 2019	År 2020
Kommunestyrets vedtatte ramme for 2016		52 608	52 608	52 608	52 608
Endring i antall barn med plass i andre kommuner	1	-458	-458	-458	-458
Kompensasjon redusert foreldrebetaling	1	-500	-500	-500	-500
Tiltak basert på sakkyndig vurderinger (1,55 årsverk)	1	-250	-450	-650	-650
Midler til spesialpedagogisk hjelp - TIOBA opplæring	1		-370	-370	-370
Gratis kjernetid i barnehagen for 3 åringer	2	69	105	105	105
Reduserte pensjonsutgifter - bruk av premiefond		-325	-325	-325	-325
Økning klesgodtgjørelse		100	100	100	100
Drift IKT system, Hypernet barnehage		110	110	110	110
Økte kommunale utgifter pga botidskrav kontantstøtte	2	3	3	3	3
Lønnstillegg 2016		964	964	964	964
Sum ny ramme		52 321	51 787	51 587	51 587

1. Vedtatt av kommunestyret i budsjettsaken for 2016
2. Beregning basert på det foreslåtte statsbudsjettet for 2017

Vedtatte investeringer i planperioden

Alle tall i hele kr. 1.000

Barnehage	År 2017	År 2018	År 2019	År 2020	2017-2020
Garderober, Tunballen	400				400
Renholdssoner, Eventyrheia	170				170
Utskiftning belegg, Bjørnungen	500				500
Lydisolering, Birkelid	600				600
Kjøp av tomt til Barnehage Nodeland syd	3 075				3 075
Sum	4 745				4 745

Skolene

- Finsland skole 1-10 med SFO 151 elever
- Rosseland skole 1-7 med SFO 117 elever
- Tunballen skole 1-7 med SFO 345 elever
- Songdalen ungdomsskole 8-10 205 elever

Telletidspunkt: 1.8.2016

VISJON: Alle barn opplever å lykkes hver dag.

MÅL:

- 1. Elevene trives og opplever sosial læring og inkludering**
 - Ved resultatet av indikatorene mobbing, støtte fra lærerne og mestring i elevundersøkelsen, skal gjennomsnittet de tre siste årene være bedre enn de tre foregående årene. Resultatene vektes mot nasjonalt nivå.
 - Skolens utviklingsarbeid fremmer tilhørighet, trygghet og trivsel. Segregerende tiltak reduseres og folkehelse er integrert i alt arbeid i skolen.
- 2. God kvalitet på opplæringen**
 - Gjennomsnittresultatene på nasjonale prøver og grunnskolepoeng de tre siste årene skal være bedre enn de tre foregående år. Resultatene vektes mot nasjonalt nivå.
 - Minoritetsspråklige elever som trenger det, får særskilt språkopplæring til de har tilstrekkelige kunnskaper i norsk til å følge ordinær undervisning.
- 3. Skolene har gode kvalitetssikringssystemer**
 - Skolene bruker kvalitetssikringssystemer som tilfredsstillende kravene i opplæringsloven § 13.10.
 - Skolene bruker analyseverktøyene i Skoleporten og skolens eget kvalitetssikringssystem som grunnlag for kvalitetsvurdering og utvikling.
- 4. De ansatte har et godt arbeidsmiljø og skolene har til enhver tid nødvendig kompetanse**
 - Skolene har plan for etter- og videreutdanning av sine ansatte med basis i lokale og sentrale satsinger, og har avsatt midler til dette.
 - Alle med lederansvar deltar i nødvendig etter- eller videreutdanning.
 - Sykefraværet i skolesektoren skal være under 6,0 %.
 - Skolene bruker kommunens og skoleportens verktøy for analyse og utvikling av arbeidsmiljøet.

TILTAK

For å synliggjøre og tydeliggjøre skolens utviklingsarbeid er det spisset inn mot fire fokusområder i handlingsplanen:

Satsing på realfag

- Skolene har et kompetansemiljø av realfaglærere som samarbeider på tvers av skolene og klassetrinnene. Her utvikles ny og utradisjonell metodikk i undervisningen på alle nivåer. Det legges til rette for at dette miljøet skal få utviklingsmuligheter gjennom samlinger og kursing. Undervisningsmaterieell til denne satsingen vil bli prioritert.
- Som eneste kommune i Vest-Agder, er ungdomsskolen deltaker i et statlig pilotprosjekt for utvikling av Programmering som valgfag. Erfaringen med dette valgfaget vil bli delt med alle skolene.
- Ungdomsskolene vil fortsatt legge til rette for at spesielt motiverte elever skal kunne følge matematikkundervisningen på videregående nivå.

Særskilt språkopplæring

- En større andel av skolens totale ressurser må prioriteres til særskilt språkopplæring for at elevene skal få nødvendig undervisning i tråd med lovkravet. Songdalen kommune er blant de kommunene i Norge som har høyest andel minoritetsspråklige elever. På Tunballen skole og Songdalen ungdomsskole er andelen minoritetsspråklige elever over 25 %. Begge skolene har nå etablert mottaksklasser. I denne elevgruppen er det mange som har særlige utfordringer.
- Våren 2017 vil behovet for faglig kompetanse til særskilt språkopplæring og migrasjonspedagogikk være avklart, og systematisk etter- og videreutdanning satt i verk fra høsten 2017.
- Skolenes rutinehåndbok «Særskilt språkopplæring for språklige minoriteter» skal revideres våren 2017.

Arbeid mot mobbing

- Arbeid mot mobbing i alle former er en av de viktigste oppgavene til skolen. Derfor har vi i satsingen «Inkluderende læringsmiljø» valgt å fokusere spesielt på kompetanseutvikling med lærende nettverk om skolemiljø og mobbing de neste to årene. Dette blir en felles satsing med barnehagene.
- Skolene reviderer og videreutvikler sine lokale handlingsplaner mot mobbing.
- Skolenes deltakelse i «Trivselsprogrammet» videreføres.
- Folkehelse i bred og smal forstand preger skolenes innsats i det tverrfaglige arbeidet i kommunen. God folkehelse er god vaksine mot mobbing og mistrivsel.

Arbeidsmiljø og kompetanse til ansatte

- Stortinget har vedtatt minimumskrav til formell utdanning for å undervise i de fleste fag i grunnskolen. Kravet har tilbakevirkende kraft. Det innebærer at lærere som tidligere hadde kompetansen sin godkjent, ikke lenger får den godkjent. I løpet av de neste 9 årene må dette være på plass. Kommunestyret har allerede vedtatt en generell plan for videreutdanning, og flere er ferdige eller i god gang med sin videreutdanning. Våren 2017 vil alle skolene ha en detaljert oversikt over alle behov for videreutdanning, og det vil bli laget en egen plan for dem det gjelder.
- Skolene samarbeider med kommunens personalkontor om etter- og videreutdanning av øvrige ansatte.
- Skolene deltar sammen med personalkontoret og andre enheter i kommunen i arbeidet med et godt og inkluderende arbeidsmiljø.

Befolkningsutvikling og antatt elevtall 6-15 år ved skolestart

Elevtallsutvikling	2016	2017	2018	2019	2020
Antall elever i kommunale skoler	810	808	826	823	832
Elever i private skoler	87	89	87	87	93
Kjøp av skoleplass i andre kommuner	3	3	3	3	3
Gjesteelever i andre kommuner	5	5	5	5	5

Tidligere prognoser viste en større elevtallsvekst enn det som nå gjelder. Tallene i tabellen tar utgangspunkt i elever og førskolebarn som bor i kommunen i dag.

Det er knyttet stor usikkerhet til hvor mange elever som vil gå på Oasen skole i årene fremover. Det legges til grunn at 10 elever i 1. klasse hvert år begynner på Oasen.

En forholdsmessig stor andel av elevtallsveksten de siste årene har kommet som følge av bosetting av flykninger. Hvordan det vil slå ut i årene fremover er usikkert. Det er derfor ikke lagt inn anslag på nye bosatte flyktningbarn, ut over førskolebarn som allerede bor i kommunen.

Gjesteelever og kjøp av skoleplass i andre kommuner antas å holde seg stabilt. For disse elevene må en påregne store kostnader til skolegangen.

Sammenlikning med andre kommuner

Samarbeidet i knutepunktkommunene innebærer også å sammenlikne Kostra-tallene. Noen forskjeller er naturlige ut fra størrelse og befolkningsstruktur. Andre forskjeller kan si noe hvordan kommunene prioriterer ulikt, og kan være nyttige innspill i den interne prioriteringen i kommunen. Oversikten viser sentrale nøkkeltall for skolesektoren. Oppsummert kan en si at Songdalen har en kostbar skolestruktur, store utgifter til undervisning av minoritetsspråklige, men likevel relativt lave kostnader til grunnskoleundervisning.

Nøkkeltall

	Songdalen	Søgne	Vennesla	Kr.sand	Birkenes	Lillesand	Iveland	K.gr. 10
Netto driftsutgifter per innbygger 6-15 år	85 063	77 174	86 593	79 042	93 250	83 514	140 599	86 741
Netto driftsutgifter SFO per innbygger 6-9 år	1 362	93	4 482	3 076	1 143	-	3 571	3 684
Inventar, utstyr og fritt skolemateriell pr. elev	3 038	2 119	2 061	2 375	1 887	1 411	4 542	2 520
Andel elever i kommunens skoler	85,6	88,0	99,1	95,0	94,9	95,5	100	95,3
Andelen elever som får skyss	48,6	17,2	26,5	10,2	32,6	23,2	61,8	38,9
Andel elever som får særskilt norskopplæring	8,2	2,6	3,9	6,7	1,5	1,9	5,1	5,5
Andel elever 6-15 år med spesialundervisning	9,6	7,7	10,1	6,6	10,5	6,0	10,8	8,3
Andel timer spesialundervisning	16,6	22,6	18,1	18,1	18,0	10,5	13,5	18,3

Netto driftsutgifter per elev forteller hva det i gjennomsnitt koster å undervise en elev ett skoleår. Til tross for en kostbar skolestruktur og mange minoritetsspråklige elever, bruker Songdalen forholdsvis mindre på undervisning enn kommuner det er naturlig å sammenlikne seg med.

Netto driftsutgifter til SFO i Songdalen er mindre enn i mange andre kommuner. Det skyldes et lavt kommunalt tilskudd, men like høy foreldrebetaling som i de andre kommunene. Utgiftene reflekterer kvaliteten på tilbudet.

Skolenes utgifter til inventar, utstyr og fritt skolemateriell har tatt seg opp i forhold til tidligere år. Det skyldes i første rekke økt ramme til IKT de senere årene. Utfordringen fremover blir å skifte utrangert maskinvare innenfor gjeldende rammer.

Andelen elever i kommunale skoler er lavt i Songdalen. Årsaken er at mange elever fra Songdalen går på Oasen skole.

Andelen elever som får skoleskyss henger sammen med kommunens utstrekning og skolestruktur. Kommunen har forholdsmessig store utgifter til skyss.

Andelen elever som får særskilt språkopplæring er høyt. Det skyldes at det bor svært mange minoritetsspråklige elever i kommunen. Kostnadene med denne undervisningen dekkes i all hovedsak innenfor skolenes generelle ramme. Skolene gir tilbakemelding på at det er meget utfordrende å dekke behovet til denne elevgruppen på en tilfredsstillende måte. Den høye andelen minoritetsspråklige elever slår også ut på kommunens resultater i nasjonale prøver, karakterer og gjennomføringsgrad.

Det er en jevn nedgang i andelen elever som får spesialundervisning og ressurser til dette, men kommunen ligger ennå høyt. Det er en sammenheng mellom spesialundervisning og andelen minoritetsspråklige elever. Selv om andelen elever med spesialundervisning er forholdsvis høy, er andelen timer til spesialundervisning, og dermed kostnadene til spesialundervisning, relativt lavt.

Vedtatte tiltak i planperioden

Alle tall i hele kr. 1.000

Skolene	Note	År 2017	År 2018	År 2019	År 2020
Kommunestyrets vedtatte ramme for 2016		84 453	84 453	84 453	84 453
Fornyng av læremidler, etterslep lærebøker	1	100	100	100	100
Lærerløftet, planlagt kompetanseøkning	1	150	150	300	300
Reduserte pensjonsutgifter - bruk av premiefond		-148	-148	-148	-148
Reduserte pensjonsutgifter SPK		-338	-338	-338	-338
Ny naturfagtime	2	146	146	146	146
Tidlig innsats grunnskole	2	225	225	225	225
Økning i elevtall statlige/private skoler	2	-142	-142	-142	-142
Generell styrking av skolene		2 000	3 000	3 000	3 000
Lønnstillegg 2016		1 355	1 355	1 355	1 355
Sum ny ramme		87 801	88 801	88 951	88 951

1. Vedtatt av kommunestyret i budsjettsaken for 2016
2. Beregning basert på det foreslåtte statsbudsjettet for 2017

Vedtatte investeringer i planperiode

Alle tall i hele kr. 1.000

Skolene	År 2017	År 2018	År 2019	År 2020	2017-2020
Tunballen skole - tilbygg	662				662
Digitalisering av klasserom	513	513			1 026
Ny skole - Vollan		20 000	66 650	60 000	146 650
Ny vaskemaskin Nodelandshallen	165				165
Lydisolering	200	205	205	205	815
Finsland skole - utbedring/ombygging for elever med spesielle behov	4 080				4 080
Sum	5 620	20 718	66 855	60 205	153 398

Kultur og inkludering

- Birkelid læringscenter og spesialundervisning
- Flyktningetjenesten
- Kulturskolen
- Kulturkonsulent
- Forebyggende team barn og unge
- Tiltakskonsulent

Satsingsområder i kommuneplanen

Kultur:

- Kulturelle utviklingstiltak gir Songdalen en tydelig identitet.

Inkludering:

- Folkehelsearbeid handler om å skape gode oppvekstvilkår for barn og unge ved å forebygge sykdom og skader. Det legges vekt på å utvikle et samfunn som legger til rette for sunne levevaner, beskytter mot helsetrusler og som fremmer fellesskap, trygghet, inkludering og deltakelse.

Enhetens tverrfaglige overordnede mål

1. Vi jobber med gode holdninger for å se hverandre i Songdalen kommune. Vi vil fremme involvering og inkludering, motvirke utenforskap, marginalisering og stigmatisering, og bruke vårt arbeid til å være gode eksempler.
2. Vi etablerer møteplasser, inne og ute, som skal bidra til større samhold og identitet blant befolkningen.
3. Folkehelseperspektivet er tydelig til stede i alle plan- og utviklingsprosesser hos oss.
4. Kulturfeltet er integrert i plan- og utviklingsprosesser for å sikre kultur- og inkluderingsperspektivet i plan.
5. Tverrfaglig samarbeid i vår enhet er etablert for alt arbeid rettet mot barn og unge med fokus på forebygging og tidlig intervensjon.
6. Vi utvikler tiltak som fremmer aktivitet og god helse blant alle innbyggere, med hovedfokus på barn og unge, flyktninger og innvandrere.
7. Vi hører på brukerne, gjennomfører jevnlig brukerundersøkelser og oppfordrer til brukermedvirkning i våre tjenester.

Enhetens kompetanse

MÅL

1. **Vi fokuserer på god kvalitetssikring av tjenestene**
 - Eventuelle klagesaker til Fylkesmannen blir ikke omgjort.
 - Avvik ved eventuelle tilsyn fra Fylkesmannen lukkes innen tre uker.
 - Resultatene fra å være deltakerkommune for beregningsutvalget evalueres og relevante tiltak iverksettes.
 - Tema tjenesteutvikling på ukentlige fagmøter i tjenestene resulterer i konkrete tiltak som reflekteres og måles i enhetens virksomhetsplan.
2. **Vi fokuserer på at de ansatte skal ha et godt arbeidsmiljø og nødvendig kompetanse**
 - Vi har gode resultater fra jevnlige undersøkelser knyttet til arbeidsmiljø.
 - Sykefraværet skal ved utgangen av 2017 være under 3,7 %.
 - Alle ansatte i faste stillinger har nødvendig oppdatering av kunnskap/videre- og/eller etterutdanning i.h.t enhetens kompetanseplan.
 - Alle ansatte har tilbud om veiledning i gruppe og/eller individuelt etter behov.
 - Fadderordning for nyutdannede/nyansatte er aktiv.

Tjenestenes delmål og tiltak

Birkelid læringssenter og spesialundervisning

DELMÅL

1. Elevene er forberedt for familieliv, arbeidsliv, utdanning og fritid i samfunnet.
 - Alle når målet i sin individuelle plan og bli bevisst sin måte å lære på.

TILTAK

- Videreføre pågående prosjekt i samarbeid med biblioteket i forhold til rekruttering av samtalepartnere for elever i voksenopplæringen, for ytterligere språkstyrking og integrering.
- Videreutvikle praksisplass-system via verktøy utarbeidet i Trappetrinnprosjektet, og pedagogoppfølging i praksis.
- Nyopprettet utviklingsteam har ukentlige møter for evaluering og videreutvikling av skolens virksomhet.
- Spesialundervisningen utføres i.h.t vedtak og der det er hensiktsmessig på elevenes hjemmearena.

Flyktningetjenesten

DELMÅL

1. Bosette antallet flyktninger vedtatt av kommunestyret.
 - For 2017 er måltallet 30 personer. I tillegg kommer familiegjenforeninger.
2. 70 % av deltakerne i introduksjonsordningen er i arbeid eller utdanning etter endt program.
3. Flyktningene opplever å være inkluderte og aktive bidragsyttere i lokalsamfunnet.
 - Alle barn og unge deltar i fritidsaktiviteter.
 - Alle bosatte flyktninger får obligatorisk informasjon og oppfølging med mål om deltakelse.

TILTAK

- Vi arbeider organisert og målrettet i samarbeid med voksenopplæring, Nav og andre relevante aktører med utgangspunkt i Lov om introduksjonsordning.
- Vi benytter flyktningeguiden og inkluderingskoordinator som et tiltak for å søke å integrere flyktninger og innvandrere i frivillig arbeid og samfunnsengasjement.
- Vi samarbeider med Plattform, politiet, SLT-koordinator og Birkelid læringssenter for å motvirke radikaliserings.

Kulturskolen

- Antall elever i kulturskolen øker.
- Kulturskolen er aktiv og synlig i lokalsamfunnet.

TILTAK

- Være aktive samarbeidspartnere for enheten i tilrettelegging for grupper som har behov for tjenester.
- Gjennomføre deltakelse i aktiviteter og konserter i lokalmiljøet.
- Knytte tettere kontakter med skoler og frivillige for å inkludere flere i kunst- og kulturundervisningen.

Kulturkonsulent

- Antall barn og unge som deltar i fritidsaktiviteter øker.
- Antall kulturarrangementer øker.

TILTAK

- Involvering i planarbeid for å fremme lek, samvær, møteplasser, aktivitet og kulturarenaer.
- Bistå frivillige organisasjoner i å drive aktivitet og inkluderingsarbeid i kommunen.
- Være en motor i utviklingen av gode møteplasser og arrangementer for innbyggerne.
- Opprettholde og videreutvikle samarbeid med skole og andre relevante aktører for å utvikle kulturfeltet for ungdom, spesifikt med tanke på involvering i bl.a. UKM, Arrangørfabrikken, kursrekke med fokus «Skape-skrive-dele» sammen med biblioteket, og Songdalsdagen.

Forebyggende team barn og unge

- Antallet Drop-out fra videregående skole reduseres.
- Resultatet fra Ungdataundersøkelsen forbedres på variabler som omhandler ensomhet og utenforskap.

TILTAK

- SLT-koordinator skal samordne det kriminalitetsforebyggende arbeidet og stimulere til samarbeid og samhandling mellom instanser som arbeider med barn og unge. Videre skal det, ved målrettet innsats primært jobbes ut fra et friskhets- og forebyggingsperspektiv, og gjennom dette også fange opp ungdom i risikozonen, koordinere samarbeid og systematisk vurdere virkemidler opp mot mål og hensikt.
- LOS-prosjektet skal jobbe både på samfunns- system- og individnivå gjennom kartlegging, informasjon, dialog og tverrfaglig samarbeid for å motvirke drop-out-problematikk i skolen.
- Prosjekt Sex&Sånn skal jobbe både på samfunns- system- og individnivå for å gjennom kartlegging, informasjon, dialog og tverrfaglig samarbeid motvirke ekskludering og marginalisering.
- Ungdomsleder/inkluderingskoordinator er ansvarlig for drift av ungdomshus og gjennomfører obligatorisk mottakssamtale med bosatte flyktninger med fokus på inkludering i fritidsaktiviteter og deltakelse i lokalsamfunnet. Det skal i.h.t. samarbeidsavtaler med frivillige lag og foreninger, og øvrige tjenester i enheten jobbes med å motvirke marginalisering og utjevning av levekårsforskjeller blant barn og unge.

Tiltakskonsulent

DELMÅL

1. Motvirke utenforskap i arbeidsmarkedet
 - Sysselsettingen i kommunen øker. Sosialhjelpsutbetalingene reduseres.

TILTAK

- Individuell kartlegging og tilrettelegging for at personer kan gjenoppta deltakelse i arbeid og utdanning gjennom samarbeid med offentlige og private arbeidsgivere.
- Ha hovedansvar for systematisering av kommunens praksisplasser iht. tverrfaglig praksisplass-rapport.

Nøkkeltall

	Songdalen		Gruppe 10	Vest-Agder	Landet
Prioritering	2014	2015	2015	2015	2015
Netto driftsutgifter kultursektoren pr. innbygger	1 666	1 623	1 521	2 253	2 030
Netto driftsutg. til voksenopplæring i prosent av samlede netto driftsutgifter	0,8	1,5	0,5	0,6	0,4

Songdalen kommune bruker ressurser til kultur noe over kommunegruppe 10, men ligger godt under Vest-Agder og Landet.

Songdalen kommune har en forholdsvis høy bosetting av flyktninger. Vi har også en interkommunalt samorganisert voksenopplæring med Søgne kommune, samt at vi har hatt og delvis har asylmottak. Disse faktorene resulterer i stor elevmasse og høy aktivitet ved Birkelid læringssenter. Kommunen mottar for øvrig statlige tilskudd i forbindelse med voksenopplæring pr. elev og i form av grunntilskudd.

Vedtatte tiltak i planperioden

Alle tall i hele kr. 1.000

Kultur og inkludering	Note	År 2017	År 2018	År 2019	År 2020
Kommunestyrets vedtatte ramme for 2016		18 422	18 422	18 422	18 422
Salderingsbehov	1	23	-102	-102	-102
Norskopplæring	1		-2 790	-2 790	-2 790
Statstilskudd til norskopplæring	1		4 419	4 419	4 419
Reduserte pensjonsutgifter - bruk av premiefond		-50	-50	-50	-50
Avvikling av mottaket på Birkelid		1 629			
Kompetansutvikling i hht plan		50	50	50	50
Styrking av rammen, inkl. språk og arbeidstrening for intro.deltakere		850	850	500	500
Kulturskolen, økt satsning i tråd med fagplan		175	350	350	350
Biblioteket, kurs for ungdom		40	40	40	40
Kulturarrangement vinteren 2017		50	50	50	50
Folkehelsestilling overføres staben		-137	-137	-137	-137
Reduserte pensjonsutgifter SPK		-49	-49	-49	-49
Forlenge prosjektstilling til sexolog skoleåret 2017/2018		120	120		
Lønnstillegg 2016		233	233	233	233
Sum ny ramme		21 356	21 406	20 936	20 936

1. Vedtatt av kommunestyret i budsjettsaken for 2016
2. Beregning basert på det foreslåtte statsbudsjettet for 2017

Vedtatte investeringer i planperioden

Alle tall i hele kr. 1.000

Kultur og inkludering	År 2017	År 2018	År 2019	År 2020	2017-2020
Turveg Høgåsen					-
Turløype Elvestien Sør - fase 3		2 025			2 025
Finslandshallen, sportsdekke	1 882				1 882
Opprustning av grendehus	105				105
Sandripheia	376				376
Utbedring av sportsdekke Nodelandshallen	641				641
Finsland idrettspark		2 500			2 500
Opprustning av Brennåsmoen 51	1 615				1 615
Sum	4 619	4 525			9 144

Nav

NAV kontoret er godt etablert i kommunen. Kontoret tilbyr tjenester til et stort mangfold av arbeidssøkere. Vår innsats, veiledning og tverrfaglig samarbeid skal møte den enkeltes behov, slik at arbeidssøker kan ta ansvar for eget liv.

Nav kontoret har høyt fokus på kommunens visjon «Songdalen for livskvalitet» og Nav sin visjon «Vi gir mennesker muligheter». Vi arbeider hver dag for at flest mulig av våre arbeidssøkere skal kunne være økonomisk selvhjulpne og beholde eller komme ut i ordinært arbeid.

MÅL

1. **Nav sine arbeidssøkere skal bli møtt med kunnskap og respekt og tilbys tjenester basert på en faglig vurdering**

- Minst 85 % av brukere som henvender seg på telefon til Nav skal kontaktes innen 48 timer dersom veileder ikke kan nås umiddelbart.

TILTAK

- Lokale brukerundersøkelse "ris og ros" gjennomføres kontinuerlig og tjenesten evalueres på bakgrunn av tilbakemeldingene.
- Det gjennomføres nasjonal brukerundersøkelse hvert år. Målkrevet er snittscore på nivå på landsbasis og i vår region.

2. **Nav sine arbeidssøkere skal få god og relevant veiledning i forhold til arbeid og aktivitet**

- Det skal gjennomføres dialogmøte 2 for minst 80 % av sykemeldte med arbeidsforhold.
- Alle arbeidssøkere som ikke har et arbeidsforhold skal få sitt innsatsbehov vurdert senest innen 12 uker ut i sykemeldingsperioden (§14a vedtak).
- Andel arbeidssøkere med overgang til arbeid skal være 60 %.
- Andel arbeidssøkere med nedsatt arbeidsevne med overgang til arbeid skal være 45 %.
- Andel arbeidssøkere med arbeidssøkervarighet over seks måneder som har fått oppfølging siste 3 måneder skal være 80 %.
- Andel arbeidssøkere med spesielt tilpasset innsats 20 – 29 år med godkjent aktivitetsplan skal være 85 %.
- Andel virksomheter som har fått arbeidsmarkedsbistand fra Nav skal være 20 %.
- Antall mottakere av økonomisk sosialhjelp pr. mnd. skal ikke overstige 30 personer.
- Andel arbeidssøkere med jobbmatch skal være minst 30 %.

3. **Det skal være god kvalitetssikring av tjenesten**

- Minst 90 % av søknader om økonomisk sosialhjelp skal behandles innen 21 dager.

TILTAK

- Parallelt med behandlingen av søknad om økonomisk sosialhjelp skal vi gi veiledning i forhold til arbeid, aktivitet og målsetting knyttet til økonomisk selvhjulpnehet for arbeidssøker/bruker.

4. De ansatte skal ha et godt arbeidsmiljø og skal til enhver tid ha nødvendig kompetanse

- Sykefravær kommunalt ansatte på under 4,2 %.
- Enheten har oppdatert kompetanseplan og avsatt midler til å dekke kompetansehevingstiltak.

TILTAK

- Medarbeiderundersøkelse (HKI) gjennomføres hver høst. Vi har som mål å score på minst 24 av 30 mulige energiscore. Jo nærmere kontoret scoret opp mot 30 på ulike energiindikatorer, jo større engasjement og motivasjon vil vi kunne finne igjen i Nav kontoret.
- Vi skal også ha oppfølging av 10 faktorundersøkelsen hvert år.
- Vi skal legge til grunn resultatene fra begge undersøkelsene, når vi vurderer tiltak i forhold til arbeidsmiljøet.

Nøkkel tall

	Songdalen		Gruppe 10	Vest-Agder	Landet
Prioritering	2014	2015	2015	2015	2015
Netto driftsutg. Til sos.tj. i kr. pr. innbygger	1 340	2 017	1 571	1 974	2 227
Netto driftsutg. til sos.tj. i % av samlede netto driftsutgifter	2,6	3,8	3,0	3,7	4,2
Netto driftsutgifter til sosialtjeneste. Pr. innbygger 20-66 år	2 233	3 365	2 637	3 277	3 619
Netto driftsutgifter til økonomisk sosialhjelp pr innb. 20-66 år	795	1 076	1 357	1 539	1 737
Dekningsgrad					
Andel sosialhjelpsmottakere i.f.t innb. i alder 20-66 år	3,0	3,7	-	-	4,2
Sosialhjelpsmottakere	116	143	-	-	313
Andelen mottakere med sosialhjelp/ som hovedinntektskilde	66,4	63,6	-	-	47,9
Andel sosialhjelpsmottakere med stønad 6 mnd eller mer (%)	20	18	-	-	113

Vedtatte tiltak i planperioden

Alle tall i hele kr. 1.000

NAV	Note	År 2017	År 2018	År 2019	År 2020
Kommunestyrets vedtatte ramme for 2016		6 966	6 966	6 966	6 966
Generell styrking	1		700	700	700
Reduserte pensjonsutgifter - bruk av premiefond		-14	-14	-14	-14
Rammeøkning av enhetene basert på økte utfordringer		1 000	1 000	1 000	1 000
Aktivitetsplikt for sosialhjelpsmottakere	2	77	77	77	77
Lønnstillegg 2016		51	51	51	51
Sum ny ramme		8 080	8 780	8 780	8 780

1. Vedtatt av kommunestyret i budsjettsaken for 2016
2. Beregning basert på det foreslåtte statsbudsjettet for 2017

Helse og omsorg

- Legetjenester
- Terapitjenester
- Hjemmetjenester
- Institusjonstjenester
- Kirkeveien bofellesskap
- Svarttjønnheia bofellesskap
- Rosseland bofellesskap
- Aktivitetstilbud for eldre og funksjonshemmede
- Utviklingssenter for sykehjem og hjemmetjenester

Kommuneplanens prognoser mot 2030 viser en vekst i andelen av eldste innbyggerne i kommunen. I økonomiplanperioden er økningen av eldre over 67 år beregnet til 12 %. I følge prognosene må det også bl.a. forventes en sterk økning i antall slagtilfeller, og en markert økning i antall personer med demens. Disse forholdene, også sett opp mot forventet økning i livsstilsrelaterte sykdommer, og samhandlingsreformen som overfører flere oppgaver til kommunene, vil gi et betydelig press på helse- og omsorgstjenestene.

Enheten har over tid arbeidet systematisk med folkehelseperspektivet og satsing på forebygging, slik som hverdagsrehabilitering, møteplasser for yngre eldre på dagsenter, samarbeid med frivillige, balansegrupper, forebyggende hjemmebesøk og lærings- og mestringstilbud. Det må satses på videre for å redusere press på tjenestene.

Det vil bli økende rekrutteringsutfordringer til helse – og omsorgstjenestene. Videreføring av arbeid med å fremme en heltidskultur vektlegges.

Enheten vil få flere brukere i planperioden på grunn av stort antall barn/unge med funksjonsnedsettelse som de kommende år vil få behov for omsorgstjenester/bolig.

Enheten ønsker å forbindes med:
”Menneskelig nærhet og faglig styrke”.

Satsningsområder i kommuneplanen

- Økt prioritering av institusjonsplasser til rehabilitering, utredning og øyeblikkelig hjelp for å møte utfordringene som Samhandlingsreformen gir.
- Dimensjonering av plasser til heldøgns omsorg tilpasses den demografiske utviklingen.
- Det satses på velferdsteknologi som et supplement til de kommunale tjenester som et virkemiddel for helsepolitiske mål om kvalitet, effektivitet og helhetlig pasientforløp.
- Utviklingssenteret for sykehjem og hjemmetjenester er aktivt med i kvalitetsutviklingen av tjenestene og har en aktiv rolle i profileringen av kommunen. (Utviklingssenteret for sykehjem og hjemmetjenester er nå i en søknadsprosess, sammen med Kristiansand, til H-dir. om å bli en satellitt da fylket kun skal ha 1 utviklingssenter. Endelig avklaring i november 2016.)

Viktige lover, forskrifter og statlige styringssignaler

I forbindelse med Samhandlingsreformen, er 2 nye lover iverksatt:

- Folkehelseloven avklarer nasjonalt, fylkeskommunalt og kommunalt nivå sitt oppfølgingsansvar i forhold til helsefremmende og forebyggende arbeid. Folkehelsearbeid satses på i hele kommunen og inngår som en del av kommunale tilbud og tjenester for på sikt å redusere kommunens kostnader.
- Helse- og omsorgsloven har mest fokus på individrettet arbeid og medfører nye krevende oppgaver som overføres fra sykehustjenestene til kommunene. Det gjelder bl.a. etablering av øyeblikkelig hjelp-plasser for innbyggerne for å redusere bruk av sykehustjenester og ansvar for betaling for utskrivningsklare pasienter fra sykehus fra første dag dersom kommunen ikke klarer ta imot for oppfølging.
- Meld. St. 26 – Fremtidens primærhelsetjeneste gir sterke føringer ifht «brukers helsetjeneste» med brukers involvering i utvikling og endring. Meldingen presiserer brukers behov for koordinerte og helhetlige pasientforløp, mer forebygging og tidlig innsats og flere tjenester nær der bruker bor.
- Ansvar for rehabilitering av alle brukergrupper blir i større grad overført til kommunen og er et omfattende og krevende område med ua behov for spesiell kompetanse slik som logoped.

MÅL

1. **Brukere og pårørende skal oppleve at det gis helse- og omsorgstjenester i tråd med lovens krav i form av riktig tiltak, på riktig nivå til rett tid ut fra faglig vurdering**

TILTAK

- Alle brukere skal ha primærkontakt som er kjent for bruker og pårørende.
- Turnus som medfører at brukerne i hjemmetjenesten forholder seg til redusert antall ansatte.
- Det gjennomføres brukerundersøkelse i 2017.
- Det brukes mer av budsjettet til hjemmetjenester og mindre til institusjonstjenestene enn gjennomsnittet i kommunegruppe 10 i KOSTRA rapporteringen.

2. Helse- og omsorg skal følge opp samhandlingsreformen

TILTAK

- Forebyggende aktivitetstilbud som ikke er kostnadskrevenne videreføres. Forebyggende hjemmebesøk til eldre videreføres.
- Videreutvikle bruk av elektronisk kommunikasjonen med HF og fastlegene.
- Helse- og omsorg tar imot utskrivningsklare pasienter raskt for å unngå bøter fra 2. linjetjenesten.
- Videreføre prioritering av institusjonsplasser til rehabilitering, utredning og kommunal øyeblikkelig hjelp for å møte utfordringene som Samhandlingsreformen gir.
- ØHD-plasser for rus/psykisk helse skal i følge sentrale føringer innføres fra 1.1.2017. De skal bygge på samme prinsipper som ble lagt vekt på ved ØHD innen somatiske lidelser.

3. Helse- og omsorg skal ha god kvalitetssikring av tjenestene

TILTAK

- Politisk vedtatt tjenestekriterier og standard på helse- og omsorgstjenestene følges opp.
- Digitalt kvalitetssystem videreutvikles.
- Pasientsikkerhetsprogrammet følges opp.
- Felles responscenter for trygghetsalarmer, i samarbeid med knutepunktkommuner, er planlagt gjennomført i 2017.

4. De ansatte skal ha et godt arbeidsmiljø og vi skal til enhver tid ha nødvendig kompetanse

TILTAK

- Kompetanseplanen legges til grunn for kompetanseutviklingen.
- Oppfølging av 10-faktor program i 2017.
- Fokus på lavt sykefravær som rapporteres i hver tertialrapport og skal ikke overskride 7,8 % i 2017.

Nøkkeltall

KOSTRA	Songdalen		Gruppe 10	Vest-Agder	Landet
Prioritering	2014	2015	2015	2015	2015
Netto driftsutg. omsorg i % av netto driftsutg. i alt	24,7	22,6	33,3	28,7	30,0
Driftsutg. pr. innbyg. komunehelsetj.	2 041	2 042	2 271	2 261	2 347
Produktivitet					
Korr. brutto driftsutg. pr. mottaker i hjemmetjenesten.	305 005	307 722	261 314	210 786	236 939
Dekningsgrad					
Andel innbyggere over 80 år på institusjon	4,5	6,6	12,3	12,2	13,6

Befolkningsutvikling for aldersgruppen 67+

2016	2017	2018	2019	2020
800	826	835	870	897

Vedtatte tiltak i planperioden

Alle tall i hele kr. 1.000

Helse- og omsorg	Note	År 2017	År 2018	År 2019	År 2020
Kommunestyrets vedtatte ramme for 2016		87 634	87 634	87 634	87 634
Salderingebehov	1	217	109	209	209
Endrede demografikostnader	1	-316	477	677	677
Reduserte pensjonsutgifter - bruk av premiefond		-685	-685	-685	-685
Rammeøkning - Rosseland bofellesskap		300	300	300	300
Avlastningstjenester		100	100	200	300
Kreftkoordinator		90	120	150	150
Helsestasjonslege		128	128	128	128
Legevaktavtale med Kristiansand		407	407	407	407
Daglegevaktavtale		335	335	335	335
Drift nytt nødnett		95	95	95	95
Merutgifter ved å ha overtatt ansvar for turnuslege		100	100	100	100
Økt statlig sats, driftstilskudd fysioterapi	2	90	90	90	90
Personlig assistent		250	250	250	250
Innlemming av tilskudd frivilligsentralen	2	272	272	272	272
Avvikling av diagnoselisten for fysioterapi	2	-224	-224	-224	-224
Opptrappingsplan for habilitering og rehabil.	2	129	129	129	129
Lønnstillegg 2016		1 589	1 589	1 589	1 589
Sum ny ramme		90 511	91 226	91 656	91 756

1. Vedtatt av kommunestyret i budsjettsaken for 2016
2. Beregning basert på det foreslåtte statsbudsjettet for 2017

Vedtatte investeringer i planperioden

Alle tall i hele kr. 1.000

Helse og omsorg	År 2017	År 2018	År 2019	År 2020	2017-2020
Forprosjekt Songdalstunet - Omsorgsboliger og institusjonsplasser	308				308
Sikring av utvendige trapper	200				200
Oppgradering av base til hjemmetjenesten	250				250
Oppgradering av kafeteria utstyr (Songdalstunet)	205				205
Sum	963				963

Enhet for livsmestring

- Oppfølgingsteam
- Bo-team
- Familien hus
- Veksthuset

Enhet for Livsmestring er tillagt ansvar for kommunens psykisk helse og rusarbeid. Fra 2016 har enheten omorganisert tjenestene for å imøtekomme de fremtidige utfordringer på fagområdet. Etablering av et Familiens hus der fleste av de forebyggende tjenester er vesentlig del av denne endringen.

Viktige hendelser/tiltak i 2017:

- Oppstart kommunal ø-hjelp døgn på psykisk helse og rusfeltet.
- Oppstart nytt bofelleskap Midtheilia.
- Etablering av nødboliger med oppfølging i samarbeid med NAV.

Sentrale/endrete føringer med betydning for 2017:

- Primærhelsemeldingen Meld.St.26 varsler inkludering av psykisk helse og rusfeltet i samhandlingsreformen fra 2017. Herunder blant annet kommunal øyeblikkelig hjelp funksjon.
- Regjeringen: Varslet opptrappingsplan for rusfeltet.
- Sørlandet sykehus HF: Utarbeidelse av egne samarbeids-/delavtaler på psykisk helse- og rusfeltet.

MÅL

Enhetens målsetting ble satt ved etablering, og har vært evaluert halvårlig i samarbeid med de ansatte. Enhetens hovedmålsetting for 2017 er:

«Den enkelte bruker skal gjennom en helhetlig og samhandlende oppfølging sikres støtte og hjelp til mestring, økt livskvalitet og opplevelse av verdig liv.»

Enheten ønsker å forplikte seg til å levere tjenester med fokus på **Inkludering – Integrering – Ansvar** og vil måle dette ut fra følgende indikatorer og tiltak:

Indikator 1: Møte den enkelte med respekt

TILTAK

- Kartlegging av den enkeltes mål, funksjonsnivå, ressurser og utarbeide oppfølging- og/eller behandlingsplan med utgangspunkt i brukerens ønsker.

Indikator 2: Inkluderende tjenester

TILTAK

- Videreutvikle møteplasser tilpasset brukernes behov og ønsker.
- Tilby individuell støtte med fokus på sosial integrasjon.

Indikator 3: Integrert brukermedvirkning både på bruker- og systemnivå
TILTAK

- Tilbud om individuell plan og koordinatorfunksjon.
- Gjennomføre årlige brukerundersøkelser.
- Inkludere likemannsarbeid i tjenesten.
- Videreføre enhetens brukerutvalg og inkludere dette i utviklingsarbeidet.

Indikator 4: Være en samarbeidende enhet
TILTAK

- Tilgjengelige tjenester og tilgjengelighet tilpasset brukernes behov.
- Lav terskel for inntak og rask respons på henvendelser.
- Delta på felles samarbeidsarenaer med andre tjenester og enheter.
- Økt fokus på pårørendearbeid barn, unge og voksne.
- Videreutvikle pårørendetilbudet.

Indikator 5: Kontinuerlig kompetansebygging
TILTAK

- Gjennomføre kompetansekartlegging og utforme kompetanseplan.
- Kontinuerlig fagutvikling på definerte områder, gjennom utdanning, etterutdanning, deltakelse på kurs og veiledning.

Indikator 6: Fokus på nærværarbeid. Sykefravær skal ikke overstige 5,0 %.
TILTAK

- Årlige medarbeidersamtaler og medarbeiderundersøkelser.
- Følge opp årshjul med sosiale og faglige arrangementer.
- Jevnlige samarbeidsmøter HMS-møter med VO og tillitsvalgte.
- Tydeliggjøre roller, ansvar og oppgavedeling.

Nøkkeltall

Kostra	Songdalen	Gruppe 10	Vest-Agder	Landet
Prioritering	2015	2015	2015	2015
Årsverk psykisk helse og rusarbeid barn (pr 10.000 innbyggere)	44*			24
Årsverk psykisk helse og rusarbeid voksne (pr 10.000 innbyggere)	38*			26
Årsverk psykiatriske sykepleiere	5,9	5,0	4,7	4,2

* Inkluderer årsverk i de forebyggende tjenester.

Det henvises ellers til kostratall gjengitt i handlingsplan fra enhet for helse og omsorg som innehar overlappende data.

Vedtatte tiltak i planperioden

Alle tall i hele kr. 1.000

Livsmestring	Note	År 2017	År 2018	År 2019	År 2020
Kommunestyrets vedtatte ramme for 2016		18 380	18 380	18 380	18 380
Salderingsbehov	1	115	-134	-134	-134
Tjenestetilbud ressurskrevende brukere	1	-1 280	-1 280	-1 280	-1 280
Rammeøkning	1	500	1 000	1 200	1 200
PMTO-rådgiver, deles 50/50 med Søgne kommune	1		-350	-350	-350
Økt satsing på rusfeltet	3	373	373	373	373
Reduserte pensjonsutgifter - bruk av premiefond		-218	-218	-218	-218
Nedskalering flyktningehelsetjenesten		-1 000	-1 400	-1 400	-1 400
Ny ressurskrevende bruker		1 200	1 200	1 200	1 200
Miljøvaktmester		175	175	175	175
Øyeblikkelig hjelp for utskrivningsklare pasienter, psykisk og rus	2	111	111	111	111
Økt satsing på rusfeltet	2	38	38	38	38
Helsestasjon og skolehelsetjeneste	2	100	100	100	100
Kartlegging barnefattigdom, kjøp av utredning		100			
Lønnstillegg 2016		364	364	364	364
Sum ny ramme		18 958	18 359	18 559	18 559

1. Vedtatt av kommunestyret i budsjettsaken for 2016
2. Beregning basert på det foreslåtte statsbudsjettet for 2017
3. Vedtatt i kommuneproposisjonen mai 2016

TEKNISK ENHET

- Utvikling, drift og vedlikehold av bygg og eiendom
- Byggesak, fradeling, reguleringsplanarbeid og byggesakstilsyn
- Jordbruk, skog og viltforvaltning
- Drift og vedlikehold av vei, vann og avløp
- Drift og vedlikehold av offentlige idrettsanlegg, grøntanlegg og badeplasser
- Prosjektledelse av prosjekter på investeringsbudsjettet (ansvar 9400)
- Forurensning

Satsningsområder i kommuneplanen

- Songdalen skal være en attraktiv kommune å bo i.
- Songdalen skal være en god kommune å vokse opp i, leve i og bli eldre i.
- Innbyggerne skal oppleve trygghet for nødvendige tjenester.
- Tjenestetilbudet skal være av god kvalitet.
- Bolig-, nærings- og sentrumsområder i Songdalen er kjent for sine positive kvaliteter.

MÅL

1. Fremme folkehelse i arealplanlegging og saksbehandling

TILTAK

- Vurdere bomiljø og folkehelse i forbindelse med behandling av arealplaner.
- Involvering av kommuneplanlegger, folkehelsekoordinator mv. i planbehandlingen.
- Delta i samarbeidsforum med kommuneplanlegger, folkehelsekoordinator mv.
- Bidra til utarbeidelse av temakart til bruk for ivaretagelse av viktige samfunnshensyn (eksempelvis overordnet grøntstruktur).
- Vurdere gode forutsetninger for folkehelsearbeid i forbindelse med behandling av arealplaner.

2. Sikre beredskap og forebygge skadefølger av klimatiske og naturgitte forhold

TILTAK

- Sikre gode rutiner for at beredskap og forebyggende tiltak vurderes.

3. Følge opp hovedmålene i vedtatt kommuneplan

- Sikre planhierarkiet i behandlingen av arealplaner.

4. Forvalte og formidle kunnskap om tekniske lover og forskrifter på en positiv og imøtekommende måte

TILTAK

- Revidere hjemmesiden til kommunen, med tanke på å bedre informasjonsnivået og forenkle kontakt mellom saksbehandler og innbygger.

5. Opprettholde god dialog mellom kommune, innbyggere og næring

TILTAK

- Være tilgjengelig for spørsmål via telefon eller ved personlig oppmøte i Rådhuset.

6. Gjennomføre saksbehandling innenfor lovbestemte frister og rett kvalitet

TILTAK

- Fokus på saksbehandling og bruk av p360. Undersøke mulighet for å ta i bruk byggesaksmodul, med sikte på å bedre kvaliteten i digital saksbehandling.

7. Ivareta og styre kommunens investeringsprosjekter i tråd med lover og forskrifter

TILTAK

- Videreutvikle rutiner og kvalitetssystem for prosjektgjennomføringen, med fokus på designkriterier og anskaffelsestema.

8. Sikre at investeringsprosjektene blir gjennomført på den mest økonomiske fordelaktige måten

TILTAK

- Bruke ISY-Prosjektøkonomi for å bedre rapporteringen i våre prosjekter.

9. Videreutvikle kvaliteten på tjenestetilbudet gjennom bl.a. interkommunalt samarbeid, normer og standarder

TILTAK

- Gjennomgå alle normer og planer for enheten og gjøre opp status.
- Videreutvikle planer og normer for de områdene som trenger det.

10. Videreutvikle den digitale verktøykassen

TILTAK

- Legge til rette for bruk av Plania WEB og fullføre implementering av tegninger i Plania.
- Oppstart av BIM tegninger (3-D tegninger).
- Arbeide for å integrere fagsystemer og heve kompetansen for bruk av digitale verktøy.

11. HMS arbeid og gode arbeidsrutiner skal ligge til grunn for alt arbeid som utføres i enheten

TILTAK

- Fokuserer på HMS arbeid ved gjennomgang av risikofylte arbeidssituasjoner og rutinebeskrivelser. Dette utføres ved at risiko- og sårbarhet indentifiseres, gjennomgang av eksisterende og nye rutinebeskrivelser og deretter implementering i daglig arbeid.
- Gjennomføre systemrevisjon knyttet til vedlikehold og tilsyn, brann.
- Tilrettelegge for lærlingeordning, og- eller trainee stilling/er.
- Videreføre ordningen med tiltaksplasser på enheten i regi av tiltakskonsulent.

Nøkkeltall

Kommunal eiendomsdrift	Songdalen		Gruppe 10	Vest-Agder	Landet
Prioritering	2014	2015	2015	2015	2015
Netto driftsutgifter til kom.eiendomsforv. pr. innbygger	4 103	4 223	3 886	4 569	4 596
Produktivitet					
Korrigerte. Brutto driftsutgifter, kommunale eiendommer pr. m2	897	926	872	967	1 022

Fysisk planlegging	Songdalen		Gruppe 10	Vest-Agder	Landet
Prioritering	2014	2015	2015	2015	2015
Produktivitet					
Saksgebyr for oppføring av enebolig	12 500	13 000		9 205	12 362
Standardgebyr oppmåling forretning	22 000	28 638		15 298	16 015
Boligtomt 750 m2					

Samferdsel	Songdalen		Gruppe 10	Vest-Agder	Landet
Prioritering	2014	2015	2015	2015	2015
Netto driftsutgifter pr. innbygger	977	764	868	977	732
Produktivitet					
Brutto driftsutg. i kr. pr. km. kom. veier	144 372	114 721	92 094	120 020	133 191

Vedtatte tiltak i planperioden

Alle tall i hele kr. 1.000

Teknisk	Note	År 2017	År 2018	År 2019	År 2020
Kommunestyrets vedtatte ramme for 2016		26 620	26 620	26 620	26 620
Rosselandsvegen 47. fdv-kostnader		200	207	207	207
Leieinntekter, UH-boliger		-612	-612	-612	-612
Husleie leiligheter i Moen		-136	-138	-138	-138
Leiligheter Moen, fdv-kostnader		-10	-32	-32	-32
Boliger for vanskeligstilte, fdv-kostnader		3	6	6	6
Leieinntekter boliger for vanskeligstilte		-408	-515	-515	-515
Vakant stilling		260	260	260	260
Gebyrøkning, 2,5% årlig ut over deflator	1	-190	-380	-380	-380
Økt vedlikehold bygg	1	319	57	57	57
Prosjektavdelingen. Opprettelse av ny fast stilling		-300	-300	-300	-300
Reduserte pensjonsutgifter - bruk av premiefond		-104	-104	-104	-104
Avvikling av mottaket på Birkelid i 2016		100	100	100	100
Justert vedlikehold, asfalt på vei	1	66			
Birkelid - vedlikehold		50	50	50	50
Private veier, tilskudd		100	100	100	100
Bro Fagermoen, fdv kostnader		13	13	13	13
Lisens programvare for prosjektstyring		147	147	147	147
Økt vedlikehold Haugenparken		55	55	55	55
Trefelling		15	15	15	15
Økt tilskudd KBR		112	112	112	112
Lønnstillegg 2016		249	249	249	249
Sum ny ramme		26 549	25 910	25 910	25 910

1. Vedtatt av kommunestyret i budsjettsaken for 2016

Alle tall i hele kr. 1.000

VAR	Note	År 2017	År 2018	År 2019	År 2020
Kommunestyrets vedtatte ramme for 2016		-3 007	-3 007	-3 007	-3 007
Oppjusterte VAR-gebyr relatert til nye låneopptak	1	-125	-125	-125	-125
Reduserte pensjonsutgifter - bruk av premiefond		-36	-36	-36	-36
Lønnstillegg 2016		84	84	84	84
Sum ny ramme		-3 084	-3 084	-3 084	-3 084

1. Vedtatt av kommunestyret i budsjettsaken for 2016

Vedtatte investeringer i planperioden

Alle tall i hele kr. 1.000

Teknisk	År 2017	År 2018	År 2019	År 2020	2017-2020
Arbeidsmaskiner/gressklippere	641	657	308	513	2 119
Asfaltering	1 025	1 025			2 050
Autovern	256				256
Branntiltak etter tilsyn - Tunballen barnehage og grendehus	718				718
Detaljplan for Volleberg		513			513
Energiprogram for kommunale bygg	1 107	1 025			2 132
Gatebelysning, utfasing av kvikksølvlamper		1 212			1 212
ING - Lager Kirkegården	513				513
ING - TSP - Gang- og sykkelveg Mebakken	333				333
Kolekniben, omregulering	526				526
Kolekniben, utbedring veg		2 585			2 585
Liten lastebil grøntområder	650				650
Ombygging av kontorlokaler til leilighet Moen	1 128				1 128
Oppgradering av utleieboliger til dagens standard	2 050				2 050
Overvannsnett Skrefjellvegen	1 970				1 970
Overvannsnett Volleberg		6 406			6 406
Parkeringsplass Vollevegen ved turområde (Volleberg)		384			384
Snuplass Lyngvegen (Volleberg)		321			321
Utbedring Gjervoldstad bru	128	641			769
Utvidelse av teknisk lager - Noden		513			513
Varebil vedlikeholdsavdelingen - utskiftning	375				375
VEDL - Ny lyskilde - Nodelandshallen	256	256			512
Kran til lastebil	150				150
Tilhenger til traktor	150				150
Utskiftning av bil (vedlikehold bygg)			410		410
Brannalarm Gymsal v/rådhuset	200				200
Videreutvikling av Kilen grendehus	425				425
Veiskrape traktor	262				262
Sum	12 863	15 538	718	513	29 632

Økonomiplan med handlingsprogram 2017-2020
Årsbudsjett 2017

Alle tall i hele kr. 1.000

VAR	År 2017	År 2018	År 2019	År 2020	2017-2020
HPV 02 Nytt UV-anlegg og oppgr. av elektro-/driftskontrollanlegg ved Vatneli vannverk		718			718
HPV 06 Utskifting vannledning, Røyrvann	2 050				2 050
HPV 08-09-10 Lekkasjesøk og utbedring	461	461	461		1 384
HPA 10 Rehabilitering Birkelid KP	2 050				2 050
HPA 23 Påslippstillatelser næringsvirksomhet	103				103
HPA 04 Rehabiliteringsplan avløp		205			205
HPA 11 Rehabilitering Storneset KP		2 050			2 050
HPV 11 Rehabiliteringsplan vann		205			205
HPA 12 Rehab av Lysgård PSP			2 050		2 050
HPV 10 Punktrep. ved lekkasjesøk			308		308
HPV 12 Generell rehab. vannledninger og kummer			769		769
Utskiftning av bil (VAR vann)	500				500
Hovedplan vann-nye prosjekter i 2020				1 230	1 230
Hovedplan avløp-nye prosjekter i 2020				1 025	1 025
Revisjon av hovedplan vann og avløp	500				500
Sum	5 664	3 639	3 588	2 255	15 147
VAR-HRA	År 2017	År 2018	År 2019	År 2020	2017-2020
Rehabilitering Høllen, diverse mindre rehabilitering	60	60	60		181
Drifts-/automasjonskap div.	40	40	40		120
Bygging/rehabilitering HRA			20 000		20 000
Sum	100	100	20 100	-	20 301

Kommunikasjon og service

- Webredaktør
- Dokumentsenter og post
- Bibliotek
- Politisk sekretariat og valg
- Skranke og sentralbord
- Boligkontor, utleie, startlån og botilskudd
- Eiendomsskatt, skjenkerett, fakturering, innfordring, innkjøp, telefoni mm

Enhetens har som mål at alle er motiverte, ansvarlige og kvalifiserte lagspillere. De vil eksterne og interne møtes med respekt og løsningsorientert service. Hjemmesiden og møteplasser som bibliotek og Facebook er brukerorienterte og bygger godt omdømme.

Kommunen markedsfører seg som en attraktiv kommune å bo i med kvalitet og egenart på områder som fritidstilbud, kommunale tjenester, boligtilbud, jobbmuligheter og en variert og flott natur. Kommunens kommunikasjon skal være troverdig og gi innbyggerne økt forståelse og kompetanse og mulighet til å påvirke i et lokaldemokrati. God dialog er bra for folkehelsen.

Kommunikasjon og profilering

MÅL

1. **www.songdalen.kommune.no er kommunens viktigste informasjonsplattform mot publikum. Facebook er en hurtig og uformell dialogarena mellom innbyggerne og kommunen.**
 - Innbyggerne opplever at kommunen gir tidlig, korrekt og aktuell informasjon.
2. **All kommunal virksomhet profileres i tråd med vedtatt profileringsmål.**
 - Designhåndboka legges til grunn for all profilering.
3. **Kommunens ansatte er kompetente i møte med media og har et klart språk som understøtter kommunens mål og verdier.**
 - Gode tilbakemeldinger fra innbyggerne på at informasjon og kommunikasjon har et klart språk og er kvalitetssikret.

TILTAK

- Ny hjemmeside etableres hvor innbyggerne enkelt skal finne den informasjonen de søker, gis anledning til selvhjelp og inviteres til å dele innhold.
- Facebook vedlikeholdes daglig og nye medier/digitale verktøy vurderes løpende. Innbyggerne kan kommunisere med kommunen på en uformell arena.
- Infoteamet gjennomfører kompetanseplanen innenfor vedtatte rammer.
- Rådmann, ordfører og enhetsledere tilstreber informasjonsflyt av aktuelt stoff for publisering, for eksempel saker i forkant av politisk behandling. Webredaktøren og infoteamet publiserer kommunens aktiviteter, nyheter og aktuelle saker.
- Webredaktør-ressursen styrkes.
- Annet hvert år gjennomføres brukerundersøkelse.

Dokumentsenter

MÅL

1. **Sak- og arkivsystemet p360 gir god dokumentforvaltning. Arkivverdig dokumentasjon gjenfinnes her.**
 - Arkivplanen er oppdatert.
 - Publikum gis innsyn uten unødig opphold, vanligvis innen et par dager.
2. **Alle fagsystemer er sikkerhetsgodkjent av arkivleder.**
3. **Fjernarkiv avleveres sentralarkiv i henhold til plan og lovverk.**

TILTAK

- Post registres daglig i p360. Dokumenter blir kvalitetssikret ved gjennomgang av offentlig postjournal og journalføring.
- SvarUT erstatter papirutsendelser.
- Superbrukere i p360 gis opplæring og bidrar til å styrke kompetansen i enhetene.

Bibliotek

MÅL

1. **Biblioteket er et aktuelt, variert og godt tilbud til alle i kommunen og bidrar til å utjevne sosioøkonomiske forskjeller. Vi er et aktivt og utadvendt bibliotek som møter innbyggernes behov i alle faser i livet.**
 - Økende bruk av biblioteket og god oppslutning om bibliotekets arrangementer.

TILTAK

- Utvikle biblioteket til møteplass og kulturarena gjennom arrangementer som språkkafeen og kurstilbud som Skrive-Skape-Dele, i samarbeid med frivillige, skole og barnehage og enhet for kultur og inkludering. Tiltakene er folkehelsearbeid ved at sosioøkonomiske forskjeller utjevnes, interesseområder utvikles og nye relasjoner etableres.
- Tilrettelegge biblioteket med møbler, belysning og PC-utstyr.
- Kompetanseoverføring internt mellom bibliotekansatte og ved deltakelse i fagkurs og nettverk.
- Videreutvikle bibliotekets nettside Web Løft.
- Etablere selvbetjeningsstasjon.

Politisk sekretariat, skranke og sentralbord, boligkontor, økonomi- og administrative oppgaver

MÅL

1. **Den politiske saksforberedelsen skjer i rett tid og saksfremstillingen er kvalitetssikret og lett tilgjengelig på hjemmesiden og politikerportalen.**
 - God tilbakemelding fra politikere og innbyggere.

TILTAK

- Streaming av politiske møter til hjemmesiden.

2. **Stortings- og sametingsvalg gjennomføres i henhold til lovverk og etablerte rutiner.**

TILTAK

- Det benyttes elektronisk manntall for første gang.

3. **Førstelinjen kommuniserer respektfullt og tjenesten gir topp service som bekreftes i brukerundersøkelse. Telefonformidling er basert på ny teknologi.**

4. **Boligkontoret og administrativ bolignemnd sikrer en kommunedekkende og systematisk boligforvaltning, og en langsiktig og behovsorientert boligplanlegging.**

- Administrativ bolignemnd melder behov for kommunale boliger til investeringsbudsjettarbeidet.

5. **Finansieringshjelp med startlån, tilpasningstilskudd, etableringstilskudd og bostøtte følger av forskrift og retningslinjer.**

6. **Økonomi- og administrative oppgaver som er lagt til enheten utføres profesjonelt og kostnadseffektivt innenfor gjeldende frister.**

- E-handel og e-faktura benyttes der det er mulig.

7. **Kompetansetiltak for hele enheten gjennomføres med vekt på faglig utvikling, mestringsorientering og lagspill.**

- 10-FAKTOR tiltak blir fulgt opp.

Vedtatte tiltak i planperioden

Alle tall i hele kr. 1.000

Kommunikasjon og service	Note	År 2017	År 2018	År 2019	År 2020
Kommunestyrets vedtatte ramme for 2016		6 313	6 313	6 313	6 313
OU-del 2 Overført fra staben	1	1	-24	-24	-24
Sum rammejustering - vedtatt 2016	1	-319	-369	-389	-389
Reduserte pensjonsutgifter - bruk av premiefond		-31	-31	-31	-31
Kompetanseheving, INFO-team og webredaktør		50	0	0	0
Nye lisenser på sentral drifting av biblioteksystem mm		34	34	34	34
Innlemming av boligsosialt tilskudd i rammetilskuddet	2	7	7	7	7
Innlemming av boligsosialt kompetansetilskudd	2	13	13	13	12
Lønnstillegg 2016		85	85	85	85
Sum ny ramme		6 153	6 028	6 008	6 007

1. Vedtatt av kommunestyret i budsjettsaken for 2016
2. Beregning basert på det foreslåtte statsbudsjettet for 2017

Rådmannens stab

Overordnet MÅL

1. **Rådmannens stab skal være en pådriver for kontinuerlig utviklingsarbeid i kommuneorganisasjonen.**
 - Til enhver tid er minst en medarbeider i staben involvert i et utviklingsprosjekt.
2. **Alle oppgaver og tjenester utføres effektivt og er basert på faglighet, likeverd og respekt for innbyggere og medarbeidere.**
 - Arbeidsmiljøundersøkelser viser at arbeidsmiljøet er preget av godt samarbeid, gode relasjoner og vilje til å gjøre hverandre gode.

Rådmannens stab består av stabs- og støttetjenester. Mål og tiltak for stabsdelen er i stor grad formulert i handlingsprogrammets Del 2 Overordnede målsettinger for Songdalen kommune. Øvrige mål og tiltak er beskrevet nedenfor.

MÅL

Lønn

1. **Lønningskontoret utfører lønnsutbetalinger til ansatte og rapporterer til offentlige myndigheter og pensjonsselskaper til rett tid og med god kvalitet**
 - Riktig lønn er utbetalt den 12. hver måned.
 - Alle rapporter til offentlige myndigheter er avgitt innenfor fastsatte frister.
 - Det er gjennomført kontroll av refusjoner fra Nav annenhver måned (sykepenges m.m.).

Regnskap

1. **Kommunens regnskap er korrekt, informativt og fremmet for politisk godkjenning innen fastsatte frister**
 - Korrekt regnskap er ferdigstilt innenfor lovbestemte frister.
 - Moms og momskompensasjonsoppgaver er rapportert innenfor lovbestemte frister.
 - KOSTRA-tall er korrekt rapportert til SSB innenfor fastsatte frister.

Vedtatte tiltak i planperioden

Alle tall i hele kr. 1.000

Rådmannens stab	Note	År 2017	År 2018	År 2019	År 2020
Kommunestyrets vedtatte ramme for 2016		18 403	18 403	18 403	18 403
Salderingsbehov	1	9	-95	-95	-95
OU-del 2 overført midler til Kommunikasjon og service	1	-1	24	24	24
Tilskudd fra Vest-Agder fylkeskommune		0	0	475	475
Finansiering av prosjektleder heltid		0	75	-15	-15
Lederutvikling, kjøp av statistikkportal	1	0	-75	-135	-135
Prosjektlederstilling heltid, 20 % stilling	1	0	0	-75	-75
Oppstart av asylmottak på Birkelid	1	0	-80	-80	-80
Skatteoppkreverfunksjonen vedtatt å bli i kommunene	1	453	453	453	453
Reduserte pensjonsutgifter - bruk av premiefond		-76	-76	-76	-76
IT-området flyttes ut av staben til fellesområdet		-3 490	-3 490	-3 490	-3 490
Konsulentbruk, kompetanseheving og OU-tiltak		0	75	135	135
Plandata, kommunens andel av KnS-prosjekt		13	13	13	13
Frisklivsentral sammen med Søgne kommune, (20 % stilling)		140	140	140	140
Folkehelsestilling overføres fra Kultur og inkl.		137	137	137	137
Lønnstillegg 2016		314	314	314	314
Sum ny ramme		15 902	15 818	16 128	16 128

1. Vedtatt av kommunestyret i budsjettsaken for 2016

Vedtatte investeringer i planperioden

Alle tall i hele kr. 1.000

Rådmannens stab	År 2017	År 2018	År 2019	År 2020	2017-2020
IKT prosjekter	750	769	769	769	3 057
Reguleringsplan G/S-veg Kuliavegen	261				261
Reguleringsplan G/S veg - Svarttjønnheia (fra Fv 303 til toppen)	513				513
Minkfarmen	1 025				1 025
Regulering, Kilen	103	547			650
Sum	2 652	1 316	769	769	5 506

Barnevern

Barneverntjeneste for Søgne og Songdalen ble avviklet 31.12.2015.

Fra og med 1.1.2016 er Songdalens oppgaver på barnevernfeltet blitt ivaretatt av en ny interkommunal barneverntjeneste for Kristiansandsregionen (Kristiansand, Lillesand, Birkenes, Søgne og Songdalen).

Vedtatte tiltak i planperioden

Alle tall i hele kr. 1.000

Barnevern	Note	År 2017	År 2018	År 2019	År 2020
Kommunestyrets vedtatte ramme for 2016		12 664	12 664	12 664	12 664
Salderingsbehov		7	-56	-56	-56
Økt behov for tiltak i familien			10	10	10
Generell styrking	5	1 500	1 500	1 500	1 500
Sum ny ramme		14 171	14 118	14 118	14 118

5. Økt ramme bygger på budsjettinnspill fra Barneverntjenesten og forventning om en effektivisering av driften.

Politisk styring og kontrollorgan

Vedtatte tiltak i planperioden

Alle tall i hele kr. 1.000

Politisk styring og kontroll	Note	År 2017	År 2018	År 2019	År 2020
Kommunestyrets vedtatte ramme for 2016		3 695	3 695	3 695	3 695
Valg		224	-11	224	-11
Endring i valgloven	1	50	0	50	0
Elektronisk manntallsføring		60	0	0	0
Kjøp av scanner til elektronisk telling av stemmesedler		45	0	0	0
Kursing av stemmestyrene og administrasjonen		50	0	0	0
Redusert pensjonspremie folkevalgte		-37	-37	-37	-37
Revisjonshonorar		6	6	6	6
Lønnstillegg 2016		53	53	53	53
Sum ny ramme		4 146	3 706	3 991	3 706

1. Vedtatt av kommunestyret i budsjettsaken for 2016

Kirkelig fellesråd

Vedtatte tiltak i planperioden

Alle tall i hele kr. 1.000

Kirkelig fellesråd	Note	År 2017	År 2018	År 2019	År 2020
Kommunestyrets vedtatte ramme for 2016		3 207	3 207	3 207	3 207
Salderingsbehov	1	-7	-7	-7	-7
Kostnadsdekning teknisk bistand kirkegårdene		60	60	60	60
Justering av deflator		80	80	80	80
Sum ny ramme		3 340	3 340	3 340	3 340

1. Vedtatt av kommunestyret i budsjettsaken for 2016

Vedtatte investeringer i planperioden

Alle tall i hele kr. 1.000

Kirke	År 2017	År 2018	År 2019	År 2020	2017-2020
Kirkegård Greipstad	2 835				2 835
Bårehus - Greipstad kirke	1 538				1 538
Sum	4 373				4 373

Fellesområdene

Vedtatte tiltak i planperioden

Alle tall i hele kr. 1.000

Fellesområdet	Note	År 2017	År 2018	År 2019	År 2020
Kommunestyrets vedtatte ramme for 2016		4 392	4 392	4 392	4 392
Kostnadsendringer forsikring OU	1	-9	-8	-8	-8
IT-området flyttes ut av staben til fellesområdet	4	3 490	3 490	3 490	3 490
IT-området styrkes	4	550	550	550	550
Økt årlig forsikringspremie		20	20	20	20
Økning i kontingenten til KnS og KS		20	20	20	20
Økningen i prisene til IKAVA og KnS-innkjøp		15	15	15	15
Pensjon sikringsordningen. Underbudsjettet i 2016		71	71	71	71
Kursing av HTV		21	21	21	21
Bedriftshelsetjenesten - Eco online		20	20	20	20
P360, nye lisenser		95	95	95	95
Økte kostnader KR-IKT		680	680	680	680
Reduserte pensjonsutgifter - bruk av premiefond		-11	-11	-11	-11
Kontingent/tilskudd til Næringsforeningen		85	85	85	85
Lønnstillegg 2016		48	48	48	48
Sum ny ramme		9 487	9 488	9 488	9 488

1. Vedtatt av kommunestyret i budsjettsaken for 2016
4. Vedtatt i kommunestyret 1. tertial 2016

Tilleggsbevilgning

Vedtatte tiltak i planperioden

Alle tall i hele kr. 1.000

Tilleggsbevilgning	Note	År 2017	År 2018	År 2019	År 2020
Kommunestyrets vedtatte ramme for 2016		9 241	9 241	9 241	9 241
Nye lærlinger (2 års løp)	1	160	160	160	160
Styrking av lærlingeordningen fra 2017		350	350	350	350
Oppstart av asylmottak på Birkelid 2015			-381	-381	-381
Avvikling av asylmottaket på Birkelid i 2016		-381			
Heltidsprosjekt støttekontakter		30	30	30	30
Lønnsreserven 2017		-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
Kostnadsestimat OU Helse og omsorg		1 500	1 500	1 500	1 500
Sum ny ramme		9 900	9 900	9 900	9 900

1. Vedtatt av kommunestyret i budsjettsaken for 2016

DEL IV

Årsbudsjet 2017

Budsjettskjema 1A – Driftsbudsjett

Alle tall i hele kr. 1.000

	Noter	Budsjett 2017	Budsjett 2016	Regnskap 2015
Skatter		-132 000	-126 297	-118 508
Rammetilskudd		-209 700	-200 493	-196 435
Eiendomsskatt		-13 900	-8 300	-8 262
Kompensasjonstilskudd sykehjem/omsorgsboliger		-1 427	-1 707	-1 760
Rentekompensasjon skole- og svømmeanlegg		-403	-555	-534
Rentekompensasjon kirkebygg		-38	-50	-54
Investeringskompensasjon reform '97		-208	-361	-367
Integreringstilskudd flyktninger		-28 300	-24 700	-20 038
Vertskommunetilskudd		-300	-1232	0
Premieavvik		1 300	0	-234
Sum frie disponible inntekter		-384 976	-363 695	-346 192
Renteutgifter		11 235	13 100	13 457
Renteinntekter av bankinnskudd og startlån		-2 877	-3 690	-4 302
Utbytte rentemarkedet		-8 008	-6 562	-8 562
Utbytte		-9 090	-9 880	-10 429
Netto renteinntekter/utgifter		-8 740	-7 032	-9 836
Avdrag på lån		18 778	19 417	20 356
Mottatte avdrag på lån				0
Netto gjeldsavdrag		18 778	19 417	20 356
Netto finansinntekter/-utgifter		10 038	12 385	10 520
Til dekning av tidligere års underskudd				0
Til ubundne fond		7 448	0	22 918
Til bundne avsetninger				3 477
Bruk av tidligere års regnskapsmessige mindreforbruk		0	0	-18 306
Bruk av ubundne avsetninger		0	-380	-11 417
Bruk av bundne avsetninger		0	0	-5 938
Netto avsetninger		7 448	-380	-9 266
Overført til investeringsbudsjettet		1 900	1 700	2 300
Til fordeling drift		-365 590	-349 990	-342 638
Sum fordelt til drift		365 590	349 990	342 638
Regnskapsmessig merforbruk		0	0	0

Budsjettskjema 1B – Driftsbudsjett

Alle tall i hele kr. 1.000

	Budsjett År 2017	Budsjett År 2016	Budsjett År 2015
Politisk styring og kontroll	4 146	3 695	3 731
Staben	15 902	18 403	18 886
Kommunikasjon og service	6 153	6 313	5 915
Skolene	87 801	84 453	84 677
Barnehagene	52 321	52 608	52 041
Kultur og inkludering	21 356	18 422	20 052
Barnevern	14 171	12 664	14 461
NAV	8 080	6 966	7 227
Helse og omsorg	90 511	87 634	82 609
Livsmestring	18 958	18 380	14 513
Teknisk	26 549	26 620	20 881
VAR	-3 084	-3 007	
Kirkelig fellesråd	3 340	3 207	3 146
Tilleggsbevilgninger	9 900	9 241	0
Fellesområder	9 487	4 392	-425
Netto driftsutgifter i rammeområdene	365 591	349 990	327 714

Alle tall i hele kr. 1.000

	Alle beløp i hele kr. 1.000		
Inngangsdata	År 2017	År 2016	År 2015
Skatteprognose - kr pr imb. på landsbasis (fra 2005 inkl selskapsskatt)	29 133	28 476	26 443
Skatteprognose for kommunen - 1000 kr	131 936	128 939	108 508
Skatteprognose for kommunen - kr pr innbygger	20 554	20 087	18 651
Prognose av skattenivå i forhold til landgj.snitt	70,60 %	70,50 %	70,50 %
Inntektsutjevne (netto) tilskudd i 1000 kr	43 498	42 538	39 110

Alle tall i hele kr. 1.000

	Alle tall i hele kr. 1.000		
	År 2017	År 2016	År 2015
Kompensasjonstilskudd sykehjem/omsorgsboliger	-1 427	-1 707	-1 760
Rentekompensasjon skole- og svømmeanlegg	-403	-555	-534
Rentekompensasjon kirkebygg	-38	-50	-54
Investeringskompensasjon reform '97	-208	-361	-367
Integreringstilskudd flyktninger	-28 300	-24 700	-20 038
Vertskommunetilskudd	-300	-1 232	0
Sum	-30 676	-28 605	-22 753

Budsjettskjema 2A – Investeringsbudsjettet

Alle tall i hele kr. 1.000

	Budsjett 2017	Budsjett 2016	Regnskap 2015
Investeringer i anleggsmidler	41 599	54 872	63 246
Utlån og forskutteringer	0	5 000	6 474
Avdrag på lån	6 000	6 200	5 814
Avsetninger			1 956
Overføringer			0
Finanskostnader			1
Dekning av tidligere års udekket			0
Andre utgifter	1 900	1 700	1 808
Årets finansierungsbehov	49 499	67 772	79 299
Finansiert slik:			
Bruk av lånemidler	33 853	42 698	48 420
Kompensasjon for merverdiavgift	7 246	9 554	8 309
Inntekter fra salg av anleggsmidler	0	0	108
Andre salgsinntekter			0
Salg av aksjer og andeler			0
Tilskudd til investeringer	500	7 620	6 892
Mottatte avdrag på utlån og refusjoner	6 000	2 600	7 770
Mottatte avdrag på amsvarlig lån			351
Andre inntekter	0	0	0
Sum ekstern finansiering	47 599	62 472	71 850
Overført fra driftsbudsjettet	1 900	1 700	2 300
Bruk av avsetninger	0	3 600	973
Sum finansiering	49 499	67 772	
Udekket/udisponert			4 176

Budsjettskjema 2B – Investeringsbudsjett

Alle tall i hele kr. 1.000

		Budsjett 2017	Buds(end) 2016	Regnskap 2015
9100	Investeringer sentralt (ikke bygg og anlegg)	2 652	1 432	2 499
9200	Investeringer skole, barnehage, Nav og oppvekst (ikke bygg og anlegg)	678	500	404
9300	Investeringer helse og omsorg (ikke bygg og anlegg)	513	1 508	0
9400	Investeringer bygg og større anlegg	38 056	51 432	59 952
9700	Diverse kapital			391
	TOTALT	41 899	54 872	63 246